

15 чэрвеня 1996 г.
субота, №151-152
(22954-22955)

ЗВЯЗДА

ВАЙНА НЕ ЗАКОНЧИЛАСЯ, ПАКУЛЬ НЕ ПАХАВАНА ЯЕ АПОШНЯЯ АХВЯРА

«ЗВЯЗДА» РАСПАЧЫНАЕ АКЦЫЮ ДАСТОЙНАГА ЁШАНАВАННЯ АХВЯР ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

Па розных падліках вядома: лічба не пахаваных належных чынам ахвяр Вялікай Айчыннай вайны на Беларусі складае ад 1 да 1,5 мільёна.

Дразды, астанкі, якія давалася там убачыць, абвастрылі суперажыванне за тых далёкіх і малавядомых, чужых і разам з тым родных жыццё. Складваецца ўражанне, што мы пра многае забыліся. Пра аднавяскоўцаў, якія не вярнуліся з фронту. Пра дзеда. Пра спаленых у пуні немаўлят, якім ужо ніколі не стаць дарослымі...

У сёлённым чэрвені — трагічныя 55-я ўгодкі пачатку фашысцкіх рэпрэсій на Беларусі. 28 чэрвеня гітлераўскія войскі ўвайшлі ў Мінск. І пакуль — да 2 ліпеня 1944 года — фашысты былі ў нашай сталіцы, у Мінску катлі знішчылі 700.000 чалавек. Толькі з Мінска каля 70.000 было вывезена ў Германію на прымусовыя работы. Жалівыя, жудасныя лічбы. Здаецца, што мы да іх прывычаліся. Тыя лічбы самі па сабе, а мы — самі па сабе.

У свой час у саставе Камітэта па сацыяльнай абароне ваеннаслужачых пры Савецкім Міністраў Рэспублікі Беларусь існавала ўпраўленне па ўшанаванню памяці загінуўшых. Няма таго камітэта, няма таго ўпраўлення. Ёсць, праўда, ўпраўленне, пошукавае падраздзяленне ў саставе Міністэрства абароны. Відаць, і правільна, што клопат ушанавання ахвяр ускладзены на плечы вайскоўцаў. Але ж ці толькі на іх плечах, у іх сэрцах павінен быць сапраўды ўсенародны боль?

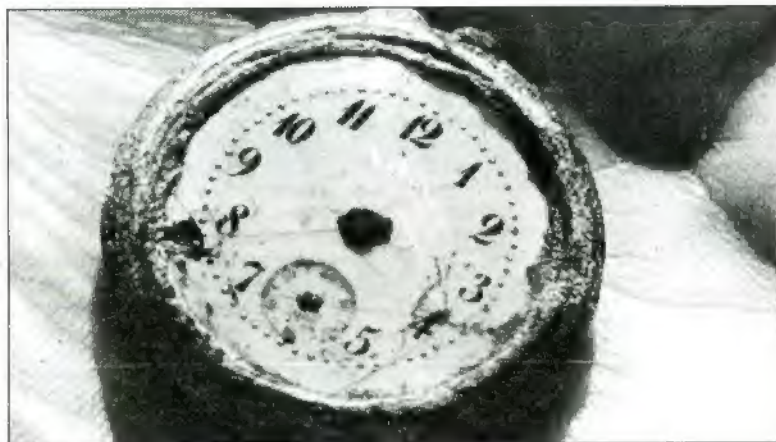
Тры гады таму ў гутарцы з тагачасным выконваючым абавязкі начальніка ўпраўлення па ўшанаванню

давалася пачуць такія словы: «Раней лозунг-давіз «Ніхто не забыты, нішто не забыта» сілкавала грамадская ініцыятыва. Пошукавымі групамі чырвоных следчыцаў, што працавалі ў тэхнікумах, ПТВ, сярэдніх школах, кіравалі камсамольскія арганізацыі. Сёння робіцца і зараз. Напрыклад, за апошнія 5 гадоў пошукавыя клубы адшукалі 20 тысяч неведомых дагэтуль імёнаў. Паднялі пошукаўцаў і астанкі 3048 чалавек. У 1992 годзе даіцымі рукамі з зямлі падняты астанкі 252 байцоў Чырвонай Арміі, партызан Вялікай Айчыннай... А гранаты, міны, зброя, што знаходзяць школьнікі, студэнты, моладзь?.. Хто бярэ пад увагу гэту небяспеку, хто ўлічвае гэты момант?.. А сёння, мусіць, па вялікаму рахунку, і «сяго-таго» няма, калі не браць у разлік клопаты, плён працы пошукаўцаў-вайскоўцаў. Няма грамадскай ініцыятывы, што магла б зрушыць цяжкае каменне, пад якім хаваецца бяспамяцтва наша ўсенароднае.

Крыўдна і балюча бачыць забыццё, лічы, што знявагу. Пра ахвяр духоўнасць тут можна весці гаворку, калі на касцях сучаснікаў мы вырошчваем хлеб?.. Няўжо ён не гарчыць?

Дразды — адно з многіх месцаў, што высвечвае і вышынню духу загінуўшых, і ў многім наша сённяшняе бяспамяцтва. Уся ваенная гісторыя Беларусі насычана Драздамі. Можна ўсё ж такі разгледзім, убацым іх?..

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

Калі куля спыняецца ў сэрцы — час не спыняецца. Калі ў зямлі параненае цела, а ржа з'ядае стрэлкі гадзінніка — час працягвае сваю няўмольную ходу.

Над забытымі магіламі вырастаюць лясы і ўсё глыбей у зямлю апускаюцца косці...

Забіць час можа тое, што мацней за кулю, — наша бяспамяцтва. Час адмяраюць не гадзіннікі, а сэрцы. ПАКУЛЬ Б'ЕЦЦА У НАШЫХ СЭРЦАХ ПУЛЬС ПАМЯЦІ — ЖЫВЕ ЧАЛАВЕК. Жыве ў ім годнасць, сумленне. Жыве наша зямля, пакуль мы памятаем палеглых у яе.

Яўген ПЯСЕЦКІ.

АД РЕДАКЦЫІ. «Звязда» выступае з ініцыятывай дастойнага ўшанавання памяці ўсіх непахаваных, як належыць, ахвяр Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі (па розных звестках, іх на сёння ад 1 да 1,5 мільёна чалавек — савецкіх салдат, партызанаў, мірных жыхароў).

Упэўнены, што гэта канкрэтная работа будзе рэальна спрыяць патрыятычнаму выхаванню людзей, асабліва моладзі.

«Звязда» распачынае шэраг публікацый пра пошукавую работу ў гэтым напрамку. Мы звяртаемся да нашых чытачоў, ветэранаў, былых партызан і падпольшчыкаў, вучоных-даследчыкаў з просьбай дасылаць на адрас рэдакцыі свае сведчанні аб фактах, калі патрэбна належным чынам ушанаваць памяць тых, хто з гадоў вайны да гэтага часу па-людску не пахаваны.

З ДАПАМОГАЙ ЯРАСЛАЎЦАЎ ПРАБЛЕМ У МАЗЭ БУДЗЕ МЕНШ

Дагаворанасць аб стварэнні беларуска-расійскай прамыслова-фінансавай групы ў сферы машынабудавання дасягнута ў ходзе візіту ў Мінск дэлегацыі Яраслаўскай вобласці на чале з губернатарам Анатолем Лісіцыным. 14 чэрвеня дэлегацыю расіян прыняў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка.

Паводле слоў А. Лісіцына, у выніку дагаворанасці нашы ўзаемаадносінны будучы развівацца на некалькі новым узроўні, які задавальняе абодва бакі.

У ходзе візіту ў Мінск, адзначыў ён, яраслаўцы вырашылі і шмат іншых не менш важных пытанняў. У прыватнасці, падпісалі пагадненне, згодна з якім прадпрыемствы вобласці будучы напрамую працаваць з беларускімі партнёрамі і ўрадам рэспублікі.

Каменціруючы вынікі праведзенай сустрэчы з яраслаўцамі, Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што яна была заканамернай. Як вядома, Мінскі аўтамабільны завод зводзіць цяпер цяжкія, і многія з іх звязаны са скара-

чэннем паставак рухавікоў яраслаўскіх матарабудульнікоў. «Сёння мы дагаворыліся, што прыярытэтам для Яраслаўскага завода павінен быць усё ж МАЗ», — падкрэсліў ён.

Сустрэчу з яраслаўцамі, на думку Прэзідэнта, наогул можна разглядаць у рамках палітыкі, якую ён праводзіць па супрацоўніцтву з Расійскай Федэрацыяй, па цеснай уязцы эканомікі дзвюх дзяржаў на ўзаемавыгадных умовах. «Я вельмі актыўна працую з прэзідэнтам і ўрадам Расіі. У той жа час інтэнсіўна вяду перагаворы з рэгіёнамі. Лічу, што асабістыя кантакты з кіраўнікамі рэгіёнаў, рэспублік і абласцей вельмі важныя», — сказаў кіраўнік беларускай дзяржавы.

Аляксандр ЛЮШКЕВІЧ, БЕЛТА.

Асноўнай тэмай размовы прэм'ер-міністра Беларусі Міхаіла Чыгіра з прадстаўнікамі Яраслаўскай вобласці Расійскай Федэрацыі, якія прыбылі 13 чэрвеня ў Мінск, было супрацоўніцтва ў галіне машынабудавання. На сустрэчу з прэм'ерам, якая адбылася раніцай 14 чэрвеня, яраслаўцы прыйшлі, маючы канкрэтныя прапановы, паколькі адбыліся іх перагаворы з прамысловымі беларускай сталіцы.

Як вядома, цяпер гігант беларускай прамысловасці — Мінскі аўтама-

більны завод прастойвае. А менавіта на «МАЗах» устаўляюцца дызельныя рухавікі, што вырабляюцца яраслаўскімі матарабудульнікамі. Перабой ў пастаўках мазаўскіх «сэрцаў» і сталі асноўнай прычынай вымушаных водпуску работнікаў Мінскага аўтазавода.

Зрэшты, нягледзячы на цяжасці ў фінансаванні, а менавіта яны называліся ў якасці асноўнай прычыны невыканання графіка паставак прадукцыі матарабудульнікоў, было выказана задавальненне тым фактам, што абодва бакі жадаюць вырашаць праблемы, якія накіпіліся, разам. Мяркуючы па словах Анатолія Лісіцына, указ прэзідэнта Расіі Барыса Ельцына аб выдзяленні 630 мільярдаў рублёў на развіццё машынабудавання ў Расійскай Федэрацыі значна палепшыць стан спраў.

На сустрэчы было падкрэслена, што тавараабарот вобласці з Беларуссю ў мінулым годзе ацэньваўся ў 240 мільярдаў расійскіх рублёў. У гэтым годзе, хутчэй за ўсё, гэты рубж будзе пераўздыжзены.

Міхаіл Чыгір выказаў гатоўнасць у выпадку неабходнасці праводзіць такія сустрэчы часцей.

Ігар РУБАН, БЕЛТА.

16 ЧЭРВЕНА — ДЗЕНЬ

МЕДЫЦЫНСКАГА

РАБОТНІКА

МЕДЫЦЫНСКІМ РАБОТНІКАМ БЕЛАРУСІ

Прыміце мае сардэчныя віншаванні з Днём медыцынскага работніка, маю глыбокую ўдзячнасць за вашу выключна высокую і гуманную працу.

У рэспубліцы, якая перажывае складаны перыяд, зведвае дадатковыя цяжасці ў сувязі з вынікамі самай маштабнай у свеце чарнобыльскай катастрофы, на вашы плечы ляглі шматлікія клопаты.

Цяжка кожны дзень бачыць пакуты і хваробу. Але радасць і ўдзячнасць сошэнь і тысяч людзей, вернутых да жыцця стараннямі ўрачоў, бязмежныя. Вось чаму так любяць і паважаюць вашу прафесію ў народзе.

Здароўе нацыі — важнейшы паказчык дабрабыту грамадства — у многім залежыць ад вашага прафесіяналізму і душэўных якасцей. Вернасць і адданасць сваёй справе, чалавечая цеплыня і самаадданасць дапамагаюць медыкам выступаць, не дапускаючы сур'ёзных збыў у аказанні дапамогі насельніцтву рэспублікі.

Медыцыну чакаюць сур'ёзныя пераўтварэнні. Кіраўніцтва рэспублікі зробіць усё магчымае для эфектыўнага вырашэння праблем, што накіпіліся ў сферы, звязанай з аздараўленнем людзей. Упэўнены, што вашы працавітасць, жыццесцярджаўная энергія, бескарысліваць і дабрныя дапамогуць нам паспяхова прайсці гэты шлях. Гэта вы пацвярджае кожны дзень.

Моцнага здароўя вам, шчасця, дабрабыту, міру.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. ЛУКАШЭНКА.

ВІНШАВАННЕ СТАРШЫНІ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА

Паважаныя медыкі! 16 чэрвеня вы адзначаеце сваё прафесіянальнае свята — Дзень медыцынскага работніка.

З павагай і ўдзячнасцю адносіцца народ Беларусі да вашай гуманнай і высакароднай справы — аховы здароўя грамадзян Рэспублікі Беларусь. Высокі прафесіяналізм, любоў да чалавека, гатоўнасць прыйсці на дапамогу хворым з'яўляюцца галоўнымі рысамі людзей у белых халатах.

Ваша самадданая праца на карысць людзей асабліва прыкметная цяпер, калі ў сістэме аховы здароўя склалася нялёгкае становішча: матэрыяльна-тэхнічная база не адпавядае ўзроўню развіцця сучаснай медыцыны, фармацэўтычнай прамысловасці не можа забяспечыць патрабаванні ўстаноў аховы здароўя і насельніцтва ў лекавых сродках у поўным аб'ёме, не хапае сродкаў на капітальнае будаўніцтва і падрыхтоўку спецыялістаў.

Але дзякуючы намаганням урачоў, сярэдняя, малодшага медыцынскага і абслуговага персаналу ўстаноў аховы здароўя, вучоных і педагогаў навукова-даследчых і навучальных устаноў медыцынскай дапамогі насельніцтву аказваецца на дастаткова прафесіянальным узроўні.

Выказваю ўпэўненасць, што існуючыя цяжасці будучы пераадолены і медыцынскія работнікі атрымаюць магчымасць яшчэ больш эфектыўна працаваць па забеспячэнню аховы здароўя людзей, павелічэнню працягласці іх жыцця.

Паважаныя медыцынскія работнікі! Віншую вас з прафесіянальным святам і жадаю ўсім вам здароўя, шчасця і поспехаў у вашай высакароднай справе.

Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С. ШАРЭЦКІ.

МАЛАДЗЕЧНА — 96

Слова + Музыка = Фестиваль

«Звязда» запрашае вас у Маладзечна. Для гэтага сёння дастаткова адкрыць нашу газету, якая «апікае» нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі, і мы вам раскажам пра сустрэчы, пазнаёмім з думкамі яго ўдзельнікаў і арганізатараў. Карацей, што не зможа перадаць прамы эфір тэлебачання, паспрабуем зрабіць мы. Першае слова — мастацкаму кіраўніку фестывалю Міхаілу ФІН-БЕРГУ:

— У сёлётыя фестывалю ёсць свае адметнасці, якія выдзяляюць яго сярод папярэдніх. Калі раней мы рабілі акцэнт толькі на канцэрты, якія праходзілі на асноўнай сцэне, то зараз болей увагі аддадзена паэзіі. На гэтым фестывалі пяць аўтарскіх паэтычных чытанняў з удзелам Ніла Гілевіча, Генадзя Бураўкіна, Васіля Зуёнка, Валяніцы Аколавай, Леаніда Дранько-Майсюка. Пасля таго, як я пабываў на паэтычным вечарыне Уладзіміра Някляева ў Віцебску, то загарэўся ідэяй маладзечнага падобнага сустрэчы ў Маладзечне.

— Што датычыцца музычнай праграмы, ці не атрымалася так, што яна будзе ў нейкай ступені абмежаванай рамкамі аўтарскіх канцэртаў?

— Я не магу сказаць, што за мінулы год беларускія кампазітары напісалі шмат песень. Але пры гэтым усё ж такі прагучала 37 новых твораў на адкрыцці. Я лічу, што пры такой нізкай зароботнай плаце, якую атрымліваюць сёння паэты і кампазітары за сваю працу, для іх фестываль — хаця б маральная падзяка. Людзі павінны бачыць, што працуюць не «ў стол», што песні іх гучаць. Але мы не павінны забываць пра любімыя многімі песні, напісаныя раней. Я сказаў бы, што падчас фестывалю яны могуць атрымаць другое жыццё. Таму, сапраўды, мы вырашылі зрабіць аўтарскія канцэрты паэта Уладзіміра Някляева, кампазітараў Эдуарда Зарыцкага і Эдуарда Ханка — іх песні ў свой час спявала не толькі ўся Беларусь.

Яшчэ адна адметнасць — сёлета ў Маладзечна прыехалі калектывы, якія раней аказваліся па-за рамкамі песеннага фестывалю. Я шчаслівы, што народны хор імя Цітовіча адкрыў нашу свята, што прыехаў аркестр імя Жыновіча. Народная песня — аснова музычнага мастацтва, якое маем зараз, на нацыянальным фестывалі ёй павінна належаць ганаровае месца.

— Можна было зразумець, што з конкурсам маладых выканаўцаў вы «завязваеце»?

— «Завязалі» пакуль што на гэты год. На Беларусі павінны нараджацца, а не забрацца, якія конкурсы павінны быць, якія фестывалі застаюцца прырытэтнымі. Конкурсамі зараз многа самых розных, выканаўцы бегаюць з аднаго на другі, мільгаюць на экране адны і тыя ж твары. Хутка можна будзе ўстанавіць званне «прафесійнальнага канкурсанта». Але заўважце, што добрых спявакоў ад гэтага не прыбаўляецца. Колькі разоў па тэлебачанні паказалі «Зорную росстань», і ў вас будзе магчымасць пабачыць, каго такім чынам адшукалі для «Славянскага базара». Я вельмі б хацеў, каб на фестывалі быў конкурс беларускай аўтарскай песні, мне вельмі падобна гэтаму займацца. Заўважце: менавіта конкурс песні, а не гэта робіцца ва ўсёй Еўропе, а не конкурс выканаўцаў. Таму што для нашай краіны рэпертуар зараз куды больш важны.

— А вам навошта патрэбен фестываль беларускай песні, якая з цяжкасцю выжывае на сваёй зямлі?

— Аднойчы я прыняў гэтую веру — у неабходнасць адраджэння беларускай культуры. Мянцэ яе не хачу. Па-другое, наш аркестр з'яўляецца канцэртным аркестрам Беларусі. Ёсць нацыя — беларускі народ, якая сёння складае 70 працэнтаў насельніцтва гэтай зямлі. Хтосьці не ведае сваёй роднай мовы, гэта яго бяда. А той, хто ведае і паважае, павінен мець магчымасць атрымліваць задавальненне ад сустрэчы з родным словам.

Гутарыла Ларыса ЦІМОШЫК.

ДА ўВАГІ ЧЫТАЧОЎ!

Як паведамілі рэдакцыі з дзяржаўнага прадпрыемства «Белпошта», падпіска на нашу газету прадоўжана да 19 чэрвеня ўключна. Спадаёмся, што гэту інфармацыю выкарыстоўваюць тыя, хто па нейкіх прычынах яшчэ не падпісаўся на «Звязду». Нагадаем, падпісны кошт на месяц — 13.600 рублёў; на квартал — 40.800 рублёў; на паўгода — 91.600 рублёў.

«СКЛАДВАЕЦА ўРАЖАННЕ, ШТО НАШЫ ЛЮДЗІ ЧАКАЮЦЬ ЧАГОСЬЦІ ВАЖНАГА АД ГЭТЫХ ВЫБАРАЎ...»

Напярэдадні 16 чэрвеня — дня выбараў прэзідэнта Расіі — карэспандэнт «Звязды» паікавіўся меркаванням аб гэтай несумненна важнай і для Беларусі падзеі некаторых вядомых у нашай краіне людзей. Усім ім былі зададзены тры пытанні:

1. Як перадавыбарная «ліхаманка» ў Расійскай Федэрацыі адбіваецца на сітуацыі ў Беларусі?

2. Якім чынам можа змяніцца становішча ў Беларусі ў сувязі з магчымай зменай улады ў Расіі?

3. Калі б вы былі грамадзянінам РФ — за каго б з дзесяці кандыдатаў галасавалі?

Такім чынам, нам адказваюць:

Алена ВАСІЛЕВІЧ, пісьменніца:

1. Я не лічу, што перадавыбарная кампанія ў суседняй дзяржаве робіць нейкі істотны ўплыў на грамадскае і палітычнае жыццё ў нашай рэспубліцы. Хоць я, вядома, не палітык.

2. Паколькі сувязі мы маем моцныя, то са зменай улады ў Расіі нешта і ў нас можа змяніцца.

3. Я галасавала б за Лебедзя, без ваганняў. Гэта разумны чалавек, з нармальнымі поглядамі. Ён здолее бы гэтую растрэпаную, расшматаную Расію прывесці ў парадак, зладзіць з ёю. Ён не абяцае ўсіх зрабіць багатымі (гэта проста нерэальна ў такой сітуацыі), галоўнае — каб людзі не баяліся жыць на белым свеце, хадзіць па вуліцы. Якія правы чалавека, якія «залатыя горы», калі маці выпускаюць пагуляць дзяцей і не ведаюць, ці вернуцца тыя дамоў. Гэта актуальна і для нас.

Валяцін ЕЛІЗАР'ЕЎ, дырэктар балетнай трупы акадэмічнага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь:

1—3. Мяне пытанні палітыкі не цікавяць увогуле — ні ў Беларусі, ні ў Расіі. Зразумейце мяне правільна...

Генадзь ПАШКОЎ, галоўны рэдактар выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя»:

1. Нягледзячы на тое, што нейкі разрыў паміж нашымі дзяржавамі ёсць, але маскоўскія газеты даходзяць да нас рэгулярна, а тым больш эфектыўна працуе тэлебачанне. Вядома ж, тое, што там адбываецца, даволі значна ўплывае на кожнага з нас.

2. Я не думаю, што са зменай там улады нешта канкрэтна, кардынальна зменіцца ў нас — не тыя чыпер часы, хоць мы дастаткова моцна звязаны і эканамічна, і духоўна.

3. За каго б я галасавала? Мне заўсёды бліжэй людзі, якія стаяць за адзінства славянскіх народаў. А пагэтану я ўзважыў бы, хто з прэтэндэнтаў на гэту пасаду зможа праводзіць інтэграцыйную духоўную і эканамічную палітыку найбольш цвёрда і паспяхова.

Сяргей ДАРОНІН, першы сакратар ЦК Беларускага саюза моладзі:

1—2. Мне здаецца, што прайшоў ужо час, калі сітуацыя ў Расіі магла б кардынальна ўплываць на развіццё падзей у нас. Тым не менш, складваецца ўражанне, што і нашы людзі чакаюць чагосьці ад гэтых выбараў. Прычым важных змяненняў. Вядома, найперш трэба асцерагацца трагічных падзей ў Расіі, бо яны, несумненна, могуць неяк перакінуць на Беларусь.

Што датычыць сітуацыі са зменай улады ў Расіі, то з перамогай на выбарах Генадзь Эюганавіч можа чакаць змянення курсу і ў нас, у Беларусі.

3. Я галасавала б за выдатнага эканаміста Рыгора Яўлінскага.

Вольга ТРАНДАФІЛАВА.

Да ведама дэпутатаў

Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

Першая сесія Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь прадоўжыць сваю работу 18 чэрвеня 1996 года ў 16 гадзін у зале пасяджэнняў Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь у Доме ўрада.

СКАНДАЛ

Учора глыбокай ноччу супрацоўнікамі міліцыі быў абстраляны аўтамабіль,

у якім знаходзіўся

дэпутат Вярхоўнага

Савета В. Ганчар

Пазней, на прэс-канферэнцыі, Віктар Іосіфавіч расцаніў тое, што адбылося як «факт неправерных, беспрэцэдэнтных дзеянняў супрацоўнікаў міліцыі, калі ўпершыню была абстраляна на паражэнне машына народнага дэпутата». Але аб усім па парадку. Будзем прыводзіць тут толькі цытаты, пазбягаючы каментарыяў і аналізу.

Па словах Віктара Ганчара, 13 чэрвеня ён дапазна праводзіў рабочую сустрэчу ў Эканамічным судзе краін СНД з суддзёй Сіманянам, які дэлегаваны ад Арменіі. Сустрэча зацягнулася да 23.30. «Пасля гэтага, — працягваў Віктар Іосіфавіч, — мы адвезлі яго на кватэру па праспекце Ф. Скарыны, каля метро «Усход». За рулём «Опеля» быў начальнік гаспадарчага аддзела Эканамічнага суда Лычоў, а таксама наша супрацоўніца Кацярына Антонік. На кватэры Сіманяна сустрэча працягвалася ў неформальнай абстаноўцы, а прыблізна ў 2.30 ночы машына павезла мяне дамоў. Пасля гэтага вадзіцель дамоў завезці дамоў і К. Антонік, якая пражывае ў «Малінаўцы». У раёне майго дома, калі аўтамабіль, праязджаючы па вуліцы Куйбышава, звярнуў у арку майго дома, нечакана ўспыхнула «мігалка» міліцэйскай машыны і раздаўся адзіночны выстрал. Як высветлілася пазней, стралялі з аўтамата. Куля трапіла ў заднюю левую дзверку аўтамабіля, прабіла яе і сур'ёзна параніла Кацярыну Антонік». Па словах Віктара Ганчара, калі ён, як звычайна, сядзеў на заднім левым сядзенні, то несумненна загінуў бы. Але ўчора народны дэпутат «ўпершыню за апошнія два гады» сеў побач з вадзіцелем. «Адразу ж да нас кінулася 15-17 міліцыянераў, — расказаў Віктар Іосіфавіч. — Спачатку яны паводзілі сябе бесцырымонна, груба, а ўбачыўшы дэпутата пасведчанне, іх нахабства змянілася зачэпным спалохам. Яны адразу ж кінуліся па сваіх аўтамабілях, спрабуючы пакінуць месца здарэння, і начальніку нашага гасуспраўлення Лычова даводзілася класіфікаваць ледзь не пад калёсы, каб хоць кагосьці затрымаць. Нам, нягледзячы на патрабаванні, не было прад'яўлена ніводнага службовага пасведчання, і толькі нарэшце паказалі чамусьці вадзіцельскія правы аднаго з міліцыянераў. Яны спрабавалі апраўдацца, даказвалі, што мы рухаліся з вялікай скорасцю, але як яна можа быць вялікай, калі машына ўязджае ў арку жылога дома за дзесяць метраў ад пад'езда. Экспертыза, дарэчы, пасля высветліла, што рухаліся мы ў той час са скорасцю 20-30 км/г;» экспертыза таксама даказала, што наш вадзіцель быў цяжарны.

Тым часам, міліцыянер, які страляў, быў вельмі напалоханы. Ён сядзеў на зямлі, абхапіўшы галаву рукамі і ўвёс час паўтараў: «Нам жа казалі, што будзем затрымліваць асабліва небяспечнага злачынцу...» Віктар Ганчар падкрэсліўшы, што яшчэ рана рабіць нейкія канкрэтныя вывады, тым не менш, сказаў: «Мне даводзіцца запінацца яшчэ адну шакіруючую старонку нашага палітычнага жыцця. Фактам становіцца тое, што справа ў нас дайшла да запалохвання народных дэпутатаў, асабліва тых, якія маюць незалежны пункт гледжання».

Віктар Ганчар паведаміў таксама, што свае спачуванні з нагоды гэтага прыкрага інцыдэнта выказалі Старшыня Вярхоўнага Савета Сямён Шарэцкі і прэм'ер-міністр Міхаіл Чыгір.

Карэспандэнту «Звязды», нягледзячы на яго намаганні, не ўдалося ўчора атрымаць ніякай інфармацыі ў Міністэрстве ўнутраных спраў.

Анатоль СЛАНЕЎСКИ.

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь смуткуе з прычыны смерці заслужанага работніка культуры БССР, старшыні творчага аб'яднання «Памяць сэрца», вэтэрана Вялікай Айчыннай вайны ГАРДЗЕЯ Яўгена Іосіфавіча і выказвае глыбокае спачуванне яго родным і блізкім.

У КАМІСІЯХ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА

ПРЫЯРЫТЭТ — РОДНАЙ МОВЕ

Новыя дапаўненні і змяненні ў Закон «Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь» уносіць Камісія па адукацыі, навуцы і культуры.

Як адзначыў старшыня камісіі Уладзімір Плёцохоў, датычаць яны, перш за ўсё, прынцыпаў дзяржаўнай палітыкі Рэспублікі Беларусь у галіне адукацыі, правоў грамадзян на яе атрыманне. Перапрацаваны і дапоўнены артыкул аб мове навучання, дзе сказана, што асноўнымі мовамі выхавання і навучання з'яўляюцца беларуская і руская. Дзяржавай ствараюцца ўмовы для дасягнення і забеспячэння фактычнага раўнапраўя беларускай і рускай мовы ў сістэме адукацыі, што прадугледжвае развіццё і расшырэнне сферы выкарыстання беларускай мовы ў якасці прыярытэту дзяржаўнай палітыкі Рэспублікі Беларусь.

Прэс-служба ВС РБ.

ПЕЛЕНГ-НАВІНЫ

ВЫБАРЫ ў ЧАЧНІ ўСЁ Ж ПАЧАЛІСЯ

Міністр інфармацыі Чачэнскай Рэспублікі Ічкерія Удугаў заявіў, што сілы супраціўлення будуць разглядаць любыя спробы правесці 16 чэрвеня выбары ў народны сход Чачні як парушэнне дамоўленасцей аб міры, дасягнутых у Крамлі і Назрані. Па словах Удугава, чачэнскі савет абароны прыняў план мерапрыемстваў, накіраваных на тое, каб не дапусціць выбараў. У той жа час, як паведамляе агенцтва Рэйтэр, у Чачні ўчора адкрыліся выбарчыя ўчасткі. Галасаванне ў рэспубліцы павінна працягнуцца тры дні і завяршыцца ў нядзелю.

ЕЛЬЦЫН ВЫБРАў ПЕРАЕМНІКА?

Учора завяршылася выбарчая кампанія ў Расіі. Барыс Ельцын зрабіў сваю апошнюю перадавыбарную пазіцыю ў Екацярынбург. Па прыбыцці ў гэты горад Ельцын заявіў, што ведае аўтарытэтнага чалавека, якога трэба рыхтаваць да выбараў 2000 года. На выбарах гэтага года гэтаму чалавеку трэба было б заняць сваю кандыдатуру, а ў наступны раз ён напэўна б прайшоў.

ЗША ПАВАЖАЮЦЬ ПРАВА РАСІЯН НА ўЛАСНЫ ВЫБАР

Прэзідэнт Злучаных Штатаў Амерыкі Біл Клінтан заявіў, што яго краіна будзе паважаць рашэнне, якое расіяне прымуць на маючых адбыцца выбарах. Адказваючы на прэс-канферэнцыі ў Вашынгтоне на пытанне пра яго адносіны да магчымай перамогі камуністаў на расійскіх выбарах, амерыканскі прэзідэнт сказаў, што ЗША падтрымліваюць дэмакратычны працэс у Расіі і паважаюць права расіян на ўласны выбар. Клінтан дадаў, што ў яго склаліся добрыя адносіны з Барысам Ельцыным.

ІНФАРМ-КАКТЭЙЛЬ

Пілотам, якія абслугоўваюць новавазеландскія міжнародныя лініі, зараз дазваляецца паспаць у сваёй кабіне ў час рэйсу. Выносячы такое рашэнне, авіякампанія зыходзіла з таго, што «лепш няхай адзін з лётчыкаў паспаць, чым усе адначасова будуць торкаць насамі». Паўгадзіны пачарговы адпачынак уведзены на рэйсах, якія займаюць больш як тры гадзіны палёту да першай пасадкі.

Рэйтэр

Зняволены ў турме швейцарскага горада Лазан нейкім чынам узяў у дзверы трыццаціметровы ліхтар у дзверы прапраўчай установы, ды так там і

БАГДАД ІГНАРУЕ ПАТРАБАВАННІ ААН

Вашынгтон і Лондан заклікалі Савет Бяспекі ААН узмацніць ціск на Багдад, каб дабіцца дазволу іракскіх уладаў на наведанне інспектарамі ААН сакратных ваенных аб'ектаў Ірака. Апошнія дні ўлады Ірака перашкаджаюць наведванню экспэртамі ААН аб'ектаў, дзе базіруюцца рэспубліканская гвардыя прэзідэнта Садама Хусейна. Намеснік прэм'ер-міністра Ірака Азіз заявіў, што інспектары ААН не будуць туды дапушчаны, нягледзячы на патрабаванні Савета Бяспекі ААН.

ПАБОЧНЫМ АСОБАМ УВАХОД ЗАБАРОНЕН

Латвійскі Сейм прыняў законапраект, які забараняе былым членам КПСС выступаць свае кандыдатуры на будучых прэзідэнцкіх выбарах. Законапраект распаўсюджваецца таксама на асоб, якія працавалі ў апаратах КДБ і іншых арганізацыяў, забароненых пасля абвешчання незалежнасці Латвіі.

ПЕРАМОВЫ ПА КАРАБАХУ ПРАЦЯГНУЦА ў МАСКВЕ

Учора ў Маскве пад эгідай АБСЕ адкрыўся чарговы раўнд армяна-азербайджанскіх перамоў па ўрэгуляванню карабахскага канфлікту. На перамовах, якія працягнуцца тыдзень, плануецца абмеркаваць парадак адводу сіл бакоў і гарантыі бяспекі армянскага насельніцтва Нагорнага Карабаха. Статус гэтага рэгіёна будзе абмяркоўвацца ў канцы чэрвеня на прамых перамовах спецыяльных прадстаўнікоў прэзідэнтаў Азербайджана і Арменіі.

Радый «Свабода», «Голас Амерыкі», Радый 101,2 і «Радый-РОКС» слухай Сяргей ПРОТАС.

Асашэйтэд Прэс

Манашкі кармеліцкага манастыра ў амерыканскім горадзе Лос-Анжэлес вырашылі адпачыць ад малітваў за рыбнай лоўляй. Цэлы дзень яны правялі на возеры Падгностон. Але рыбалка не ўдалася. Манашкам удалося злавіць толькі адну рыбку, якую яны адпусцілі ў родную стыхію.

«Известия»

СОНЦА

Усход Захад Даўжыня

СЁННЯ

МЕСЯЦ

Маладзёк, 16 чэрвеня

	Мінск	Віцебск	Магілёў	Гомель	Гродна	Брэст
4.37	21.42	17.05	4.18	21.41	17.23	4.26
21.31	17.05	4.32	21.20	16.48	4.53	21.56
17.03	5.04	21.47	16.43			

НАДВОР'Е

Сёння ўдзень па рэспубліцы чакаецца пераменная воблачнасць, месцамі кароткачасовыя дажджы. Тэмпература паветра ў Віцебску — 13—15, Магілёве — 14—16, Мінску, Гродне Гомелі — 15—17, Брэсце — 16—18 градусаў.

У наступныя двое сутак воблачна з праясненнямі, 16-га ўначы па паўночным усходзе, удзень — у заходніх раёнах кароткачасовыя дажджы; 17-га пераважна без ападкаў. Тэмпература ўначы — 3—8, месцамі на глебе ў Брэсцкай вобласці слабыя замаразкі да 0—мінус 2; удзень — 13—18, 17-га па паўночнаму захаду да 22 градусаў цяпла.

Ніл ГІЛЕВІЧ,
народны паэт Беларусі

ЖОВЫЯ ВЕРШЫ

Просьба ў дзень аховы навакольнага асяроддзя

Суайчыннікі!
Прашу вас: праявіце
Сілу волі —
Міжнародны ж дзень усё-ткі!
Патрыяйце ўжо як-небудзь!
Пацяргліце!
Гэта ж толькі дзень!
Хоць ён і не кароткі.
Заўтра ж...

Заўтра прадаўжайце зноў
Заўзятая
Руйнаваць, знішчаць,
Труціць, паскудзіць, брудзіць —
Каб нарэшце даканаць.
І справіць святы.
І самім сабе
Са смецця
Помнік згрудзіць.
5.6.1996

Папярэджанне

Запраданы і зносі!
Прадавайце,
ды знайце, сычы:
Прыйдзе час — Каліноўскі
Вас аднойчы падыме
ўначы.

Не, ён вас не павесіць,
Нават пальцам ён вас
не крапе.
Толькі ў вочы пасвеціць:
На каго вы падобны — зірне.
29.5.1996

Ураўнялі

Прывітаючы ініцыятарам
і апалагетам рэферэндума па мове.

Ураўнялі, ураўнялі дабрадзеі
З беларускай «валадаркаю дзяржаўнай,
Самаўладнай, паўнамоцнай, паўнапраўнай» —
Ураўнялі занябданую, забытую,
Пагарджаную, гаротную, забытую,
Здратаваную, стапаную, спляваную,
Што гібела ў нас без праў і без надзеі, —
Ураўнялі пераможцы-дабрадзеі!

Ураўнялі — і з палёгкай уздыгнулі:
Хоць праз два вякі, а ўсё-такі вярнулі
Справядлівасць! І цяпер законным шляхам,
З апантанасцю, з імпульсам і размахам
Адраджаюць... занябданую, забытую,
20.5.1996

Пагарджаную, гаротную, забытую,
Здратаваную, стапаную, спляваную,
Што гібела ў нас без праў і без надзеі...
Адраджайце, адраджайце, дабрадзеі!

І не верце, ашчасліўленыя «роўнасцю»,
Калі хтось, апрацаваны прапагандай,
Сказаў вам, што вы ўраўнялі
Гонар — з ганьбай,
Годнасць — з подласцю,
Сумленне — з бессаромнасцю.
Так сказаць пра вас,
Забыўшы, хто і дзе мы,
Могуць толькі «недабрыя наццэмы».
20.5.1996

Дзяржаўнікам Беларусі

Які зрабілі выбар вы, мужы?
Якой рашылі дасягнуць вы мэты?
Каб край наш, ад мяжы і да мяжы,
Ізноў нашіпгавалі ўсцяж ракеты?

Каб нас узяў на ядзерны прыцэл
Знявераны і знерваваны Запад?
Каб лёс трымаў наш у сваёй руцэ
Пірат, прывучаны халапцэў наўзаках?

Вы думаеце, што народ маўчыць,
Раз не штурмуе вашы бастыёны?

Ён не маўчыць. Ён дзень і ноч крычыць.
Ды вам чамусь не чуцен крык ягоны.

Няўжо чакаеце вы дня, калі
Яго дзяцей, узрошчаных любоўю,
За белы свет ад роднае зямлі
Пагоніць бравы генерал на бойню?

Калі пачнуць падлеткі аддаваць
Сваё жыццё за нечых мільярдэў?
Што ж не даходзіць крык людскі да вас?
Мужы! Ганебна быць рабом кукарды!..
28.5.1996

Адлучаным

Браты палякі, чэхі і славакі,
Харваты і славенцы,
каб ніхто ні трохі
Не сумняваўся,
лужычане!
чый тут Бог галоўны.

Я ж думаў, як і кожны
з нас і ўсякі,
Каб, ахрышчоны
ў праваслаўным храме,
Што вы адродзілі,
з век-вякоў — славяне.
Я пазіраў-глядзеў
на вас звысоку.

А вы, аказваецца,
нейкай іншай
І вы каб зналі розніцу
між намі!
Крывы й душы —
таму і без вагання
Вы нам — букеты з руж,
мы вам — з асоту.

Вас ад славянства
адлучылі ўвільна
Вось так, браты.
Правядыры славянскага
яднання.
Віншую вас з падзелам!
І не здзіўляйцеся,
калі чыноўны бонза
Мяне аб'явіць заўтра

Сам найвялікшы
славянскі эпохі —
Індзеям
Карэнны самы, самы чыста-
кроўны —
І намякне: матай,
пакуль не позна!..
Пацвердзіў гэта,
8.6.1996

«Несупадзенне»

«Палкай!
Палкай іх!» —
Фельдфебелі крычаць.
«У застолле іх,
браткоў!» —
Каб адчулі,
Што абдымкі нашы —
Брацкія!
Каб ад шчасця
Ім аж мову адняло!
Гукаюць штацкія.
«У абдымкі іх узяць!»
Ды так узяць —
Ад Ацэчства —
На ўсіх нас аднаго!
23.5.1996

СТАНЦЫЯ КОЙДАНАВА ЯК ПРЫПЫНАК ГІСТОРЫІ

ЛІРЧЫНЫЯ НАТАТКІ НЕСПАКУШАНАГА ВАНДРОўНІКА

ЛЁГКІ ВЕТРЫК урываўся ў расчыненыя
вокны і гудзіла кудлацкі валасы не-
шматлікіх пасажыраў, якія ў гэты рані-
шні час ехалі ў напрамку Стоўбцаў.
Амаль усе драмалі, размораныя пе-
растукам колаў і летнім, па-ранішнім не га-
рачым яшчэ, а лагодна-цёплым сонцам. Я кры-
ху ім зайздросціла: дарога была кожны разоў
езджаная-пераезджаная, ці не кожны слуп на
тых трыццаці з нечым кіламетрах, што аддзя-
лялі мяне ад мэты падарожжа, быў знаёмы.
Нічога новага ў навакольным краявідзе, хіба
што ярка-фіялетавае плямы дайка лубіну на
ўзгорках абалал чыгункі, якія ў спалучэнні з паў-
сюднай зелянінай розных адценняў сведчылі,
найбольш праўдзіва і нахабна сведчылі, што
вось яно, лета, охаванае ад гарадскога вока і
больш сціплае сярод асфальту і бетону, тут, на
прасторы, уладарыць на поўную моц... Я ехала ў
горад, які быў са мною з самага маленства, ні-
быта ўпершыню. Я хачела паглядзець на яго
ваочайшым, які ніколі ў ім не быў і трагіў сюды
зусім-зусім выпадкова, усяго на дзень, занесены
ветрам вандраванні... Адсюль, бадай што, былі
і хвалеванні: наўрад ці здолею напісаць так, як
напісаў бы той выпадковы вандроўнік, занадта
шмат помню, ведаю, адчуваю.

Гэты горад з'явіўся ў маім жыцці, як пры-
гожая таямнічая казка. Яшчэ толькі пачынала
усё разумець, а ўжо чула, як бабуля казалася
брату ці сястры, калі тыя скардзіліся, што да-
вялося ісці пешшу з суседняй вёскі: «Гэта яшчэ
што! Вось мы, як былі маладыя, у Койданаў і
назад за дзень хадзілі...» Койданаў (а менаві-
та так называюць наш раённы цэнтр усе мае
землякі) здаваўся тады нечым недасягальным,
вялікім, загадкавым, і як заповітная мета бы-
ла — з'ездзіць туды... Памятаю, як мы, малыя,
забыўшыся на вясёлыя гульні і збіўшыся ля лаў-
кі ў прычэпную чародку, слухалі, як суседка, ста-
рэнская ўжо бабуля, апавядала пра бойку князя
Скірмунта з татарскім ханам Койданаў, чаргу-
ючы павольныя расказы з цягучай, падобнай, на-
пэўна, на балады гусяроў у старажытнасці,
песняй... І ўцякаў Кайдан, і не пайшлі больш
татары на нашу зямлю... Увільняліся велічныя
красныя сцены, старыя брукаваныя вуліцы,
будынкі з цёмна-чырвонай даўняшай цэглы...

НА ЗДЫМКУ: такім быў Кальвінскі збор
у 1914 годзе. Сёння ён стаў бы сімвалам
старажытнага Койданава. Але ад усяго
збудавання застаўся толькі кавалак пад-
мурка.

Фота зроблена да першай сусветнай вай-
ны і прадастаўлена рэдакцыяй Дзяр-
жаўным архівам кінафатадакументаў.

Калі казачны, загадкавы, незвычайна-таямні-
чы Койданаў ператварыўся для мяне ў правінцы-
яльны, звычайны, шэры Дзяржынск? Мусіць, пасля
першай паездкі туды. Хаця не, не адразу: доўга
не хачела разумець тлумачэнні дарослых, што гэ-
тыя два словы — адно і тое ж, з непахіснай дзіця-
чай упартацю спрачалася з усімі, не хочучы раз-
вітацца назаўсёды з прыгожай казкай.

А калі, нарэшце, зразумела, што ўсё так,
як гавораць дарослыя, — выкінула з памяці
усё тэа дзіцячыя глупствы. І нават калі на не-
шматлікіх уроках краязнаўства чула тыя ж зна-
ёмыя ўжо паданні, пра бітву пад Крутагор'ем,
пра хана Койдана, — усё яны здаваліся толькі
прыгожымі выдумкамі. А перад вачыма паўста-
ваў той Дзяржынск, які я ведала: са звычай-
нымі, як і ў вёсцы, драўлянымі хатамі, з ча-
тырма-пяццю дзвярцамі-паваротамі шэрымі
скрынёў, якія здаваліся вянцом цывілізацыі...
А яшчэ чамусьці часцей за ўсё ўвільняўся га-
радскі базар, хаця яго і базарам назваць нель-
га: так пара-тройка гандлёвых радоў, ля якіх
ніколі не бывае людскога тлуму і гоману, як на
сапраўдным кірмашы, а пасля апоўдню нават
у выхадны дзень ужо пуста. Толькі стаіць адна
бабуля ля вядзерца з грышамі-гнілушкі, якіх
пад беспрытульным дрэвам у суседнім скве-
ры насыпана — аж зямлі не відаць... І такое
нейкае шкадаванне ахоплівае, і нешта такое
пяршыць у горле, і хочацца выпрасіць у мамы
пяць рублёў і аддаць іх гэтай бабульцы, за-
браўшы тыя гнілушкі, каб яна не стаяла ля вя-
дзерца з імі, адна сярод пустых радоў, малень-
кая, сухенькая, нямоглая...

«Наступная станцыя Койданава», — сан-
ліва-раўнадушны голас машыніста вяртае за-
блуканыя было думкі да рэчаіснасці. Іду да
выходу. «Дзяўчына, гэта Дзяржынск?» — «Так».
Звыклае пытанне, традыцыйны адказ. Ступаю
на няроўную, усю ў нейкіх каменчыках і вы-
боінах платформу, пераскакваю равок, на дне
якога нават самым гарачым летам стаіць бруд-
ная вада, іду па шырокай пыльнай вуліцы, аб-
саджанай з аднаго боку старымі таўшчэзнымі
таполямі, на якіх з вясны да восні вядуць сваю
гаворку на незразумелай мове гарластыя блі-
скучыя гракі. Усё як заўсёды. Дзень добры,
Дзяржынск, мой першы ў жыцці горад! Я зноў
прыехала да цябе. Але не дзеля таго, каб па-

ласавацца салодка-халоднай марай усіх вяс-
ковых дзяцей — марожаным, не дзеля таго, каб
купіць новыя, «гарадскія» строй ў мясцовым уні-
вермагу. Я хачу раскажаць усім, які ты ёсць і
аб чым ты маўчыш, прыкрыўшыся наміткай за-
быцця. Я хачу, каб людзі ведалі аб тваёй бы-
лой славе, аб тваёй трагедыі, аб тваім гэткім
самым, які і ў многіх нашых старадаўніх гара-
доў, болі...

Горад майго маленства на год старэйшы
за Маскву. Сёлета яму споўняецца 850. Як вя-
дома, датай заснавання старажытных гарадоў
лічыцца год першага іх упамінавання ў летапіс-
ных крыніцах. Але з Дзяржынскам (гэта я яго
так заву па звычцы, а вясем з паловай ста-
годдзяў усё ж не яму, і нават не Койданава, а
Крутагор'ю) крыху інакш. Вядомы рускі этно-
граф мінулага стагоддзя Павел Шпілеўскі ў сва-
ёй кнізе «Падарожжа па Палессю і беларускім
краі» ўзгадавае, што ў старой Койданаўскай
царкве бачыў абраз, датаваны 1146 годам і
падпісаны — «Крутагор'е». Зыходзячы з гэтага
сведчання этнографа і вядуча адна ўзросту го-
рада сённяшняй летапісцы. Думаю, ніхто не
здзіўцца, калі скажу, што абраз таго ўжо даў-
но няма... А вось царква стаіць. Белая, зусім
не чыста-лёгка, як нешматлікія храмы пачат-
ку хрысціянства, а нейкая больш прыземленая,
— тыповая для XVIII стагоддзя, з безгустоўнай,
сённяшняй ужо, жоўта-зялёнай аздабай. Яна
сягоння — адзіны ў старажытным горадзе пом-
нік, які захавалася. Калі не лічыць драўлянага
касцёла, што на доўгі час быў аддадзены пад
музычную школу і знешні выгляд якога ад та-
кога пераўвасаблення значна пацягнуў. 5 га-
доў таму касцёл аддалі вернікам, і яны, наколькі
тое было магчыма, давалі-такі яго да ладу, дзя-
куючы Богу і ўладам за тое, што ў будынку была
толькі шкода, а не склад ці канюшня...

Але я іду не да царквы, і нават не да адноў-
ленага касцёла. Пешшу (у горадзе толькі 4 ау-
тобусныя маршруты і ехаць да патрэбнай ву-
ліцы можна да вечара) іду па запаленай, цёс-
ных, амаль вясковых вуліцах, у якіх хаты выхо-
дзяць на дарогу проста прызбамі, а паветра
жыццё — душыць ад салодкага паху зямліны на
кожным падворку. Іду да месца, якое і сёння
гараджане завуць Кальвін, ці Гаштольд, не ве-
даючы, паўна, адкуль узнікла тыя словы. Там,
на ўскраіне горада, ля падножжа даволі кру-
тога па беларускіх мерках (нездарма ж было
— Крутагор'е) узгорка стаіць кавалак парос-
лай мохам сцяны. Старыя выкрышаныя цаглі-
ны, якія, здаецца, пахнуць даўняй...

З аднаго боку да рэшткаў сцяны прыляпіўся
ларок, што гандлюе газай. Непадобна пасваіцца
козы, а на ўзвараных участках хутка ўжо будзе кра-
саваць бульба... Нямногія з пакупнікоў газавога
ларка ведаюць, што дыктоўна складзеная шмат
стагоддзяў назад цегла — усё, што засталася ад
велічнага Кальвінскага збору, пратэстанцкага храм
якога яшчэ 90 гадоў таму будзіў сваім званамі
усё наваколле... У краязнаўчым музеі мне пака-
залі фота, датаванае 1914 годам, на якім Каль-
вінскі збор — ва ўсёй сваёй красе. Вежы і кра-
пасныя сцяны падобныя да тых, што аднаўляюць
зараз у Міры, за сцяной — высокі купал уніяцкага
храма... Гісторыкі пішуць, што замак пабудаван
князь Альгерд Гаштольд, які залодаў паселішчам
у пачатку XVI стагоддзя. Пасля на падмурку зам-
ка, пакінутыя некаторыя дэталі, нехта з Радзіві-
лаў (а яны былі ўладарамі Койданава 280 гадоў)
узвёў прыстаішчы, і мясцовы дом для ўсіх знат-
ных уніяцкіх ваяводаў, які не захацеў прыняць ка-

талікую веру. Потым, калі Радзівілы ўсё ж сталі
прыхільнікамі рымскай царквы і цар за актыўны
ўдзел у паўстанні 1831 года адабраў у іх Койда-
нава, збор працягваў дзейнічаць і да 1914 года ў
царкве вялася служба...

Тыя, хто разбурылі горад і знішчылі людзей
у нашым стагоддзі, данясенняў не пісалі. За-
сталіся толькі маўклівыя сведкі іх зверства —
рэшткі старой замшэлай сцяны і чорны гра-
нітны помнік недалёка ад яе ў невялікай нізкай
агароджы. Кальвінскі збор разабралі на цэглы
пры Савецкай уладзе, пачаўшы адразу, як толь-
кі ў горад зайшлі пагранічнікі, і скончыўшы ўжо
пасля вайны. Цэглы цягла і дзяржава на па-
будову бальніцы, і гараджане з бліжэйшых ву-
лак. Помнік п'ўрэям горада, якіх па перапісу
1923 года ў Койданава з чатырох з нечым ты-
сяч насельніцтва было амаль тры з паловай
тысячы. Усіх расстрэлялі фашысты ля Гаштоль-
давай гары. Цяпер магла трох тысяч — у ма-
ленькай цеснай агароджы. А вакол — агаро-
ды. За паўстагоддзя знішчылі ўсё, што заста-
валася ад старога слаўнага мястэчка Койда-
нава — велічную забудову і рамесніцкую, дзяку-
ючы яким гудзеў больш за тры стагоддзі чаты-
ры разы на год славеты Койданаўскі кірмаш.

У майго горада адабралі нават імя. Гісто-
рыкі дагэтуль спрачаюцца, што стала прычы-
най змены назвы «Крутагор'е» на «Койдана-
ва». Найбольш прымальная версія — бітва Мін-
доўга з ханам Койданаў у 1249 г. ля паселі-
шча... Пра другое перайменаванне гісторыкі ве-
даюць дакладна, але і сёння не вельмі хочучы
гаварыць — занадта ўсё непрыгожа і штучна.
У 1932 годзе ў «Жалезнага Фелікса» быў юбі-
лей. З гэтай нагоды было тэрмінова выраша-
на назваць яго імем горада. Калі б не мяжа, не
быў бы сёння Івянец Івянцом (менавіта ля гэ-
тага мястэчка знаходзіўся маёнтка Дзяржын-
скі). Але Івянец быў «пад Польшчай», а блі-
жэйшы да яго горад па другі бок мяжы — Ко-
йданава. Так і стаў мой горад Дзяржынскам,
хоць ніколі ў ім не ступала нага славетнага чэ-
кіста. На Цэнтральнай плошчы дагэтуль стаіць
яму помнік, а мясцовыя падшыванцы часта ўты-
каюць у зубы Феліксу Эдмундавічу цыгарэту...

«...Горад гэты стары, як свет, а лепш ска-
заць, як Кітай, і, як Кітай, чужы ўсякаму пра-
грэсу — які быў оправдкова непрыглядны, такі і
цяпер застаўся...» Гэта Уладзіслаў Сыракомля
пра Койданава. Канец XIX стагоддзя...

Хваля адраджэння пачатку 90-х так і не за-
кранула маленькі Дзяржынск. Ён так і заста-
ваўся са сваёй жалезна-чэкіскай назвай, хаця
варнуць яму імя значна лягчэй, чым многім:
на ўсіх чыгуначных картах значыцца станцыя
Койданава. Гараджане дагэтуль помняць прос-
тыя і зразумелыя назвы мястэчковых вуліц: Ру-
бязевіцкая, Плябанская... Але іх у горадзе ня-
ма. Затое ёсць дзве вуліцы Ленінскія, цэнтраль-
ная носіць імя Маркса, вуліца са старымі та-
полямі, што вядзе да чыгуначнага вакзала, —
Камуністычная... Адзінае, што зрабілі, — паста-
вілі помнік Кальвінскаму збору: невялікі камень
з надпісам «Гарадзішча...»

У канцы чэрвеня гараджане будуць святка-
ваць дзень нараджэння Крутагор'я. Будзе шмат
вяселляў, гулянняў, нават банальныя правінцы-
яльны базар ператворыцца на дзень у тлумны
Койданаўскі кірмаш. Але што скончыцца, і зноў
Дзяржынск стане звычайным райцэнтрам.

Я адыходжу ад сцяны, зноў кроку па запал-
еных душных вуліцах да вакзала. Шкада, што
дзіцячая казка скончылася, так і не пачаўшы-
ся. Праўда, я ўжо зараз раскажам малым пля-
меннікам пра бойку Скірмунта і Койдана, пра
татарскага хана Балаклаю, што таксама ўця-
каў ад Крутагор'я. Яны пакуль не разумеюць
толкам, што гэта я — пра шэры, правінцыяль-
ны Дзяржынск. Спадзяюся, калі зразумеюць —
сэрца сціснецца ад болю. Калі так і будзе —
не ўсё яшчэ, значыць, страчана.

Алена ЛЯЎКОВІЧ.

Уладзімір АРАХОЎСКІ:

Нягледзячы на ўсе цяжкасці, сістэма аховы здароўя вырашае пастаўленыя задачы

Штогод 16 чэрвеня медыкі многіх краін свету адзначаюць свай прафесіянальнае свята — Дзень медыцынскага работніка. Рыхтуюцца да ўрачыстасцей з гэтай нагоды і на Беларусі. З чым прыйшлі беларускія медыкі да гэтага асаблівага дня? Якіх вышын дасягнулі? Ці ёсць ім чым ганарыцца? З гэтымі і некаторымі іншымі пытаннямі карэспандэнт «Звязды» звярнуўся да першага намесніка міністра аховы здароўя Рэспублікі Беларусь Уладзіміра АРАХОЎСКАГА.

— Карыстаючыся магчымасцю, я хачу адразу павіншаваць са святам і выказаць вялікую ўдзячнасць усім тым, хто працуе або працаваў у галіне медыцыны, за іх самаадданую працу, высокі прафесіяналізм, дабрыню і цярлівасць, якія яны захавалі, нягледзячы на сацыяльна-эканамічныя цяжкасці, складаныя ўмовы нашага жыцця.

Эканамічны крызіс, які цягнуў за сабой рэзкае зніжэнне жыццёвага ўзроўню пераважнай большасці насельніцтва краіны, і эканамічная сітуацыя, што склалася сёння ў рэспубліцы, не маглі не паўплываць на здароўе нашых грамадзян. Працягваюцца негатывныя тэндэнцыі да пагаршэння дэмаграфічных паказчыкаў і стану здароўя насельніцтва. За апошнія пяць гадоў смертнасць насельніцтва ўзрасла на 17,5 працэнта, натуральны прырост мае адмоўную накіраванасць. Адзначаецца пагаршэнне паказчыкаў здароўя дзяцей, жанчын рэпрадуктыўнага ўзросту. Адбываецца старэнне грамадства з нарастаннем звязанай з гэтым паталогіі. У такіх няпростых умовах дзейнасць усёй сістэмы аховы здароўя накіравана на захаванне даступнай медыцынскай дапамогі насельніцтву. Аднак на гэтым шляху пастае шэраг праблем, галоўнай з якіх — недастатковае фінансаванне.

— Колькі грошай сёння не хапае для стабільнага функцыянавання галіны?

— Бюджэт аховы здароўя на бягучы год вызначаны ў суме 10 трыльёнаў 170 мільярдаў рублёў, што складае толькі 70 працэнтаў ад неабходнага. Устаноўлены аховы здароўя пастаянна знаходзяцца ў становішчы даўжнікоў з-за набываў у доўг медыкаменты, прадуктаў харчавання, выкарыстаных камунальных паслуг. Заработную плату медработнікаў шэрага рэгіёнаў выплачваюць з затрымкай на 5—40 дзён. У гэтым годзе штомесечны прырост запасы нацыянальнай галіны склаў каля 20 працэнтаў, у цэлым яна ўзрасла з 51,3 млрд. рублёў (па стане на 1.01.95 года) да 360,6 мільярда (па стане на 1.01.96 года). Такі расклад спраў негатыўна ўплывае на функцыянаванне ўсёй сістэмы аховы здароўя: няма сродкаў для падтрымання на належным узроўні матэрыяльна-тэх-

нічнай базы лячэбна-прафілактычных устаноў, у выніку чаго парушаны лячэбна-дыягнастычны працэс, экстранныя аперацыі пераважаюць над планавымі, не заўсёды хворыя могуць набыць неабходныя лекавыя сродкі з-за іх адсутнасці ў дзяржаўных аптэках, крайняя зношанасць санітарнага транспарту ўскладняе своечасовае аказанне неадкладнай дапамогі і г. д.

— Якое выйсце існуе з гэтай сітуацыі?

— У такіх умовах дзейнасць сістэмы аховы здароўя накіравана ў першую чаргу на эканомію і больш рацыянальнае выкарыстанне рэсурсаў. У мінулым годзе было скарачана 1059 ложкаў, частка ложкаў пераведзена на рэжым дэжурнага знаходжання хворых, праведзена скарачэнне штатнай колькасці персаналу з месечным фондам заробатнай платы ў суме 3,2 млрд. рублёў, скарачана колькасць работнікаў апарату кіравання з месечным фондам зарплат у 1,1 млрд. рублёў, практычна скарачэнне па графіку на перыяд летніх водпусках участковых бальніц і аддзяленняў у лячэбна-прафілактычных устаноў.

— Куды ні кін, паўсюль рост доўгу, захворванню, смертнасці, скарачэнне штатаў, ложкаў, фінансавання... Няўжо ўсё сапраўды так кепска?

— Не зусім. Нягледзячы на ўсе цяжкасці, у цэлым сістэма аховы здароўя вырашае пастаўленыя задачы. Аб'ёмы дапамогі насельніцтву не зніжаюцца, не памяншаецца колькасць іспіталізаваных у стацыянары. Паказчыкі дзіцячай смертнасці, які ў высокай ступені адлюстроўвае ўзровень аховы здароўя, на працягу некалькіх гадоў ніжэйшы, чым у іншых дзяржавах Садружнасці (на 33,3 працэнта ніжэй, чым у Расійскай Федэрацыі). У мінулым годзе значна знізілася мацярынская смертнасць, адзначаецца зніжэнне пасляперароднага лячэбна-памятніцкага колькасці захворванняў на коклюш, мінінгіт, сьлункі, на краснуху, вірусы гіпатэты.

Дасягнутыя пэўныя поспехі ў аснашчэнні сучасным абсталяваннем буйнейшых лячэбна-прафілактычных устаноў рэспублікі. Працягваюцца фарміраванне новага заканадаўства па ахове здароўя, арыентаванага на новую сацыяльна-эканамічную сітуацыю. Зробленыя захады пакуль дэвалююць падтрымліваць стабільнае функцыянаванне галіны і развіваць яе прыярытэты накірункі.

— Уладзімір Міхайлавіч, падчас свайх выступленняў міністр аховы здароўя неаднаразова гаварыла пра неабходнасць рэфарміравання галіны. Больш таго, часткова рэформы ўжо пачаліся. У якім накірунку праводзіцца рэфарміраванне сістэмы аховы здароўя? Неколькі верагодны тэх-

раход аховы здароўя на платную аснову?

— У сваёй канцэпцыі рэфарміравання галіны Міністэрства аховы здароўя намагаецца захаваць даступную сістэму аказання медыцынскай дапамогі. Крызіс фінансавання патрабуе пэўнага рэгулявання і скарачэння льгот і бясплатнасці ў сістэме аховы здароўя. З другога боку, трэба абараніць найменш сацыяльна абароненыя групы насельніцтва. Больш мэтазгодна скараціць гарантываны аб'ём бясплатнай медыцынскай дапамогі, чым чакаць разбурэння ўсёй сістэмы аховы здароўя з-за адсутнасці сродкаў на яе ўтрыманне. У дадзеным становішчы не абсцёжыцца без пашырэння пазабуджэтных крыніц фінансавання (платныя медыцынскія паслугі, выкананне работ па дагаворах з прадпрыемствамі і арганізацыямі, здача ў арэнду памяшканняў, развіццё добраахвотнага страхавання і г. д.). Як паказаў вопыт Расіі, уводзіцца абавязковага медыцынскага страхавання — складаны і доўгі працэс, да якога ахова здароўя і эканоміка Беларусі пакуль не гатовы. Прынятыя ў іншых краінах сістэмы аховы здароўя, пры ўсёй іх разнастайнасці, як правіла, складаюцца з розных варыянтаў арганізацыі і фінансавання. У перспектыве непазбежна шматукладнасць і ў сістэме аховы здароўя Беларусі. Пры гэтым неабходны дзяржаўныя гарантыі фінансавання аховы здароўя пад пэўныя праграмы і прыярытэты накірункі. Неабходна прыняць меры па ўдасканаленню сістэмы працы медыцынскіх работнікаў.

З мэтай стварэння рынку медыцынскіх паслуг, лекавых прэпаратаў, медыцынскай тэхнікі мэтазгодна пазатпама раздзяржаўленне прадпрыемстваў і ўстаноў аховы здароўя. Міністэрствам аховы здароўя падрыхтаваны законы «Аб медыцынскіх устаноў», «Аб медыцынскіх работнікаў», «Аб лекавым забеспячэнні» і інш., якія павінны быць прыняты Вярхоўным Саветам. Неабходна зацвердзіць прапанаваную Міністэрствам аховы здароўя праграму па фарміраванню ў насельніцтва здаровага ладу жыцця і г. д.

Асобна трэба зазначыць, што жывём мы і працуем у цяжкай для краіны час, у складаных умовах. У многім якасць медыцынскай дапамогі насельніцтву залежыць ад сумленнага стаўлення медыкаў да свай працы. Людзям, якія працуюць у сістэме аховы здароўя, трэба пераадолець шмат цяжкасцей, праявіць вялікае цярпенне, вытрымку, прафесіяналізм, каб вывесці галіну з крызісу. Я хачу яшчэ раз павіншаваць усіх медыцынскіх работнікаў з іх прафесіянальнымі святамі і пажадаць ім і іх сем'ям творчых поспехаў, дабрабыту, шчасця і ўсёго добрага, светлага ў гэты нялёгкі для іх час!

Гутарку вёў Сяргей ПРОТАС.

РЭПАРЦЁР АТРЫМАЎ ЗАДАННЕ...

...НАВЕДАЦЬ РАНІШНІК

У ДЗІЦЯЧЫМ САДКУ

Здавалася б, якія цяпер могуць быць ранішнікі! Веснавыя святы даўно ўжо скончыліся, а да асенніх яшчэ далёка. Ды не — аказалася, што цяпер самая пара святаў для вялікай колькасці старэйшых хлопчукоў і дзяўчынак: сёлета яны развітваюцца са сваім родным садком і ідуць на прыступку вышэй — у школу. Для чалавечкаў, якія правялі ў садку па тры-чатыры гады, гэта сапраўды падзея!

Адшукаць садок, у якім цяпер праводзіўся б ранішнік з нагоды завяршэння «садковай адукацыі», аказалася цяжка, бо такіх мерапрыемстваў звычайна праводзіцца напярэдні лета — у канцы мая, пакуль не распачалася адпаведная кампанія і пакуль бацькі разам з дзецьмі не раз'ехаліся хто куды — у вёску да сваякоў, у адпачынак на нейкую турбазу і г. д. А хто-ніхто са збыднёных цяпер бацькоў забраў дзяцей зараней, каб эканоміць за ўтрыманне ў садку ажыю за тры летнія месяцы (плата за садок, вядома ж, вельмі і вельмі «кусавецца»), калі ёсць надзейныя «тылы» ў выглядзе бабулек і дзядуль.

Каб адшукаць такі ранішнік цяпер, у сярдзінае чэрвеня, прыйшлося звярнуцца да дапамогі да знаёмай загадчыцы садка. Але аказалася, што ў яе садку, на мой вялікі жаль, такі ранішнік ужо адбыўся. Патэлефанавала яна тром-чатыром сваім сяброўкам-калегам... Знайшла ўсё ж такі!

Паехаў я ў адзін з новых мікрараёнаў Мінска — у Малаўку. Прышоў у садок. Павітаўся. Пасля вядомага трагічнага здарэння ў мінскім садку № 511 кожнага мужчыну тут сустракалі вельмі і вельмі падазронамі позіркамі. Гэта і зразумела, бо толькі пасля вельмі сур'ёзнага здарэння ў іншым месцы сям-там прымаюць хоць нейкія меры перасцярогі.

Ранішнік (хоць ён так звычайна называецца) пачаўся пад вечар, а 16-й гадзіне. Быў ён, калі можна так сказаць, звычайны, традыцыйны, без навагодняга, сакавіцкага ці ішай тэматыкі. Дзеткі спявалі хорам і паасобку, танцавалі, чыталі вершы, вадзілі карагоды. Свежаму чалавеку кідалася ў вочы, што сярод дзяцей ёсць т. зв. развітыя і не вельмі, раскаваныя і сарамлівыя, любімыя і зусім наадварот — для супрацоўніцы садка. Жыццё ёсць жыццё! Беларускае слова, дарэчы, практычна не гучала. Хіба што ў дарослых у выглядзе сумна вядомай «трасянікі». Вывацелькі, музкіраўнікі, «фізкультурніцы» і г. д. наладзілі нейкія гульні для дзяцей і дарослых. Апошнія, дарэчы, былі вельмі неактыўныя, калі не скажаць, рахманыя ў гэтых гульнях. У адрозненне ад дзяцей, якія адчувалі сябе больш натуральна ў гульнявой абстаноўцы. Потым дзецім уручылі сякія-такія перадашкольныя падарункі.

Дзень хіліўся да завяршэння. Больш-менш нецярплівыя бацькі паглядзілі на гадзіннікі, а яшчэ больш нецярплівыя сілком цягнулі дзетак дахаты, але тым вельмі не хацелася ісці, бо рэдка, асабліва ў такім узросце, выпадаюць святочныя дні. Многія бацькі, аказваецца, ведалі, што да чаго (асабліва з т. зв. групы падрыхтоўкі). Нарэшце, абвясцілі салодкі стол для дзетак. Ён быў сапраўды салодкі! З садымі рознымі прысмакамі — тарты, пірожныя, экзатычныя і мясцовыя агародніна, фрукты, цукеркі, пачыненне... Усяго было навалом... Нездарма ж пастараліся бацькі, нават тыя, для каго ўклад ва ўсеагульнае вяселле быў занадта цяжкім грузам на сямейны бюджэт — 80—100 і больш тысяч. Напомню, што такое сёння мінімальная заробатная плата. Але чаго не зробіш дзеля дзетак!

А завяршыўся ранішнік, як у любым вытворчым калектыве, які сам сябе павяжае, звычайным застоллем. Тут я толькі зразумеў, чаму т. зв. ініцыятыўная група бацькоў вяла сябе спакойна і цярпліва чакала гэтага завяршэння свята. Мушу сказаць — разгульнай п'яні не было, бо гарэлкі, шампанскага, лікёру, розных вінаў было, так сказаць, у меры, калі такое слова падыходзіць да звычайнага ранішніка ў дзіцячым садку. Супрацоўніцы садка, бацькі і частка застаўшыхся дзяцей веселіліся за адным вялікім па плошчы, але не па вышыні ад падлогі сталом, на нізенькіх крэсліках, з дзіцячымі кубачкамі, шклянчачкамі, сподачкамі і іншым посудам. З зусім не дзіцячай закускай у выглядзе нялёгкіх нават для дарослага страўніка сельдюдзі, бутэрбродаў і іншых чыста дарослых прысмакаў. А потым былі танцы... Для дарослых. У прысутнасці і з удзелам іх жа дзетак...

Увечары я пазваніў сваёй знаёмай загадчыцы дзіцячага садка. Яна спытала, а ці дабыў я ранішнік да канца. І па той прыкмеце, што язык у мяне не вельмі слухаўся, зразумела, што так, дабыў. «У нашых садках», — сказала яна, — гэта даўно ўжо звыклая справа. Як у любым вытворчым калектыве... Толькі ты, калі ласка, не афішыруй яе».

Гэтыя свае нататкі я лічу як справаздачу не толькі перад сваім газетным начальствам, але і перад жонкай — чаму я прыйшоў у дзіцячага ранішніка «пад градусамі». Мяркую, што яны мяне правільна зразумеюць.

Валянцін НАЛІМАЎ.

ЁСЦЬ ПЫТАННЕ!

Ліцэй пры БДУ. Хоць бы год пратрымацца...

Заўсёды, прызнацца, з радасцю наведваюся ў ліцэй пры Белдзяржуніверсітэце. Прычына таму найгалоўнейшая: сама атмасфера, сама прастора, само паветра цягнуць у сапраўдны палон. Дадаў бы яшчэ: у вір асветы, у вір ведаў. Яно і зразумела, бо дзеці ў ліцэі вучацца адметна. Перш, чым прыйсці сюды, праходзяць складаны экзаменацыйны адбор. Падзівіцца можна і спецыялістам тэставому экзамену. Кожнаму абітурыенту даводзіцца адказаць болей як на сотню пытанняў. Якія ж выключныя факты-прыметы адметнасці ліцэя пры БДУ? Па-першае, літаральна ўсе яго выпускнікі паступаюць у найбольш прэстыжныя ВНУ краіны. Штогод ліцэйцы — пераможцы рэспубліканскіх алімпіадаў па самых розных прадметах. Займаюцца юнакі і дзяўчаты і навукова-даследчыцкай працай. Кожны навуцальны год ліцэйцы праводзяць навуковыя канферэнцыі, на якіх выступаюць з самымі грунтоўнымі дакладамі. Паверце, што ні далад — заяўка на сур'ёзную навукова-даследчую працу. Прыкладна можна доўжыцца.

Але, назіраючы за ліцэем, расказваючы пра яго клопаты, нельга не заўважыць наступнае. Выключнасцю вызначаецца і памяшканне ліцэя БДУ. Завітайце на вуліцу Маякоўскага. Знайдзіце зялёны двухпавярховы будынак. Упэўнены, у Мінску цяжка знайсці падобную знайшці. Праўда, трэба аддаць даніну павагі кіраўніцтву і педалагічнаму. Знутры ліцэй выглядае ніштавата. Марафет тут можна назіраць не толькі на пачатку навуцальнага года, але і напрыканцы, у маі, калі ўжо звычайна відаць усе хібы — старыя і новыя. Ды толькі трэба выслухаць настаўнікаў, ліцэйцаў, самога дырэктара, каб ведаць, якой цаной дасягаецца гэты прыстойны выгляд. Якія выбрыкі можа выкінуць каналізацыя. Трэба, мусяць, станам ліцэйскага водаправодна закладкі 1937 года пацікавіцца і ў мясцовага сантэхніка. Ён толькі і робіць, што затыкае даўкі ў трубах. Дадайце сюды і дах, які пастаянна цягне, прагнітую падлогу. Словам, памяшканне — аварыйнае.

Ужо не аднойчы пажарная ахова, санітарна-эпідэміялагічная служба збіраліся зачыніць ліцэй. І ў прычыне рашэнне было б правільным. Іншая справа, куды дзвяхацца вучням? Хача і навуцальны працэс у існуючых умовах нельга назваць паўнакроўным. Вы, напружыўшы

сваю памяць, можаце ўявіць заняткі па хіміі без эксперыментаў, а значыць — без поўных ведаў? Наўрад ці. Бо і ў самай далёкай явяскавай глыбінцы вучні эксперыментавалі, рабілі доследы. Ліцэйцам, здольным на многія адкрыцці, даводзіцца зрэдку эксперыментаваць хіба што ў аўдыторыях самога Белдзяржуніверсітэта.

Сітуацыю з памяшканнем ліцэя пры БДУ добра ведаюць і ў Міністэрстве адукацыі і навукі. Параўнальна нядаўна было прынята рашэнне калегіі міністэрства аб перспектывнай перадачы будынка па вуліцы Ульянаўскай (дом нумар 8) ліцэю пры БДУ. Нагадаем чытачам, што маецца на ўвазе Дом настаўніка, добра вядомы зараз педагогам ці не ўсёя Беларусі. Зараз на Ульянаўскай знаходзіцца Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі. Для гэтага інстытута завяршаецца будаўніцтва новага корпусу па вуліцы Бяды беларускай сталіцы. Праўда, згодна з папярэднім планам, будаўніцтва павінна было завяршыцца напрыканцы сёлета года. Але ж рэальныя ўзбуджы аказваюцца больш жорсткімі, чым нашы ўяўленні. Характар фінансавання новабудовы пераконвае: будаўніцтва, відаць, расцягнецца яшчэ на мінімум на год. І добра будзе, калі толькі 1 верасня 1997 года інстытут высяліцца з Дома настаўніка. Так што прэзэраваў даўдзёцца пачаццё.

А тое, што Дом настаўніка — выключна прыдатнае памяшканне для ліцэя, спрыяльнае для яго развіцця, у гэтым няма ніякіх сумненняў. Вось і Геннадзь Уладзіміравіч Пальчык заўважае з гэтай нагоды:

— Па-першае, я вельмі ўдзячны калегіі міністэрства за прынятае рашэнне. У ім, мне думаецца, адлюстравана ацэнка нашай працы за ўсё нялёгкае шэсць гадоў існавання, спадзяванне на пашырэнне перспектывы ў развіцці ліцэя. Мы проста вымушаны будзем узяцца за новыя якасны ўзровень у сваёй штодзённай працы. Акрамя таго, хацеў бы падкрэсліць і наступную акалічнасць. Дом настаўніка змог бы больш выразна акрэсліць ужо існуючае цеснае супрацоўніцтва па пытаннях метадалогіі адукацыі і метадыкі выкладання. Мы перакананы, што ёсць рэальна магчымасць стварыць своеасаблівы цэнтр па рабоце з таленавітымі дзецьмі.

Ідэя, выказаная Геннадзем Уладзіміравічам Пальчыкам, як ніякая іншая, патрабуе, на наш прыватны погляд, пільнай дзяржаўнай увагі. Магчыма, пытанне аб стварэнні такой аргани-

зацы або цэнтралізацыі ў рабоце з юнымі ньютанамі і ламамосавымі будзе ўпісана асобным радком у прэзідэнцкую праграму па падтрымцы таленавітай моладзі.

— Гаворачы пра будучы цэнтр, — працягвае дзяліцца сваімі развагамі дырэктар ліцэя, — я маю на ўвазе «гарызантальную» структуру. Што гэта значыць? Найперш — зносіны, кантакты настаўнікаў-прадметнікаў, метадыстаў, выкладчыкаў ВНУ, навуковых супрацоўнікаў, якія маюць справу са зместам адукацыі ў школе і займаюцца праблемамі бесперапынай адукацыі школа—ВНУ. І для сталіцы, і для ўсёй краіны — гэта метадычны цэнтр, дзе больш цесна змогуць супрацоўнічаць настаўнікі і вучні не толькі ў сферы навуцальнай дзейнасці, але ж і ў галіне пазакласнай работы па прадметах: турніры юных, алімпіяды, навуковыя канферэнцыі. Цяжка, напрыклад, пераацэніць такую навукова-практычную канферэнцыю, удзел у якой прымаюць настаўнікі і вучні.

Безумоўна, ідэя, выказаная дырэктарам ліцэя Геннадзем Уладзіміравічам Пальчыкам, варта ўвагі. Навуцальна ўстаноўва, якую ён узначальвае, носіць (у добрым сэнсе гэтага слова) элітарны характар. Неаднойчы такую характарыстыку ліцэю даваў і міністр адукацыі і навукі Васіль Іванавіч Стражаў. Магчыма, з часам ліцэй стане аб'яднальным і ў наступным плане: чаму б, напрыклад, не звесці разам намагацца па падрыхтоўцы школьнікаў да вучобы ў ВНУ?

... Але ўсё гэтыя задумкі, меркаванні патрабуюць практычных намаганняў. Патрабуюць тэрыторыі. Відавочна, што для ліцэя пры БДУ на наступны навуцальны год яна застаецца раённай. Магчыма, у такім разе Міністэрствам адукацыі і навукі будзе аказана самая рашучая фінансавая падтрымка ў правядзенні сур'ёзнага рамонтна летам. Ліцэйцам хоць бы год пратрымацца...

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

Р.С. Спадзяванне на тое, што ліцэй пратрымаецца год у старых сценах, ёсць. Ужо хача б таму, што сітуацыя з умовамі існавання элітарнага навуцальнага ўстановы добра ведаюць у Міністэрстве адукацыі і навукі. Напрыканцы навуцальнага года ліцэй наведаў міністр Васіль Іванавіч і сам пераканаўся, што слэзы ў ліцэйцаў не вымучаныя, а сапраўдныя. Міністр адукацыі і навукі паабяцаў сёлетні рамонт, а пасля і перасяленне ліцэя ў новае памяшканне.

ПРЫ РАЗЛІКУ ПРАЦЯГЛАСЦІ ВОДПУСКУ СУБОТЫ НЕ ЎЛІЧВАЮЦА

Я працую ў бюджэтай арганізацыі. Па закону маю 24 рабочыя дні водпуску. Пытанне першае: на падставе якога дакумента пры разліку працягласці водпуску суботы лічыцца рабочымі днямі?

Пытанне другое. Ці маю мы права ў калектывным дагаворы запісаць, што пры разліку працягласці водпуску суботы лічыцца рабочымі днямі?

Ключнік І.С., г. Вілейка.

З-за адсутнасці цяпер рэспубліканскага заканадаўства, якое дапаўняе і канкрэтызуе КЗАП, працягваюць прымяняць асобныя нормы актаў былога СССР.

Пастановай Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па пытаннях працы і заробнай платы і Прэзідыума ВЦСПС № 180/П-10 ад 8 красавіка 1967 г. зацверджана тлумачэнне № 4/П-10 «Аб некаторых пытаннях, звязаных з пераводам рабочых і служачых прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый на п'яцідзённые рабочы тыдзень з двума выхаднымі днямі».

Частка 2 п. 4 гэтага акта растлумачвае, што за кошт другога дня адпачынку ў тыдзень (субота) працягласць водпуску не павялічваецца (калі не супадае са святочнымі днямі). Пры вылічэнні працягласці водпуску ў рабочыя дні іх колькасць павялічваецца за кошт надзелі і святых дзён, што прыпадаюць на перыяд водпуску (Правілы аб чарговых і дадатковых водпусках ад 30.04.30 г.).

У калектывным дагаворы могуць быць уведзены новыя віды дадатковых водпускау ці абумоўлена павелічэнне працягласці прадугледжаных заканадаўствам дадатковых водпускау, але не за кошт субот, таму што гэта супярэчыла б працоўнаму заканадаўству.

ЦІ ПРАДУГЛЕДЖАНА ЛЬГОТА ПА ЗЯМЕЛЬНАМУ ПАДАТКУ ДЛЯ МНАГАДЗЕТНЫХ СЕМ'ЯЎ?

Раней наша сям'я мела льготы пры аплата падатку за зямлю, паколькі ў нас 3 дзяцей. Але старэйшай дачцэ споўнілася 18 гадоў і яна вучыцца на 2 курсе Дзяржаўнага педуніверсітэта. Дзяцей я выхоўваю адна, таму што бацька памёр. Ці маю я права на льготы падатак да заканчэння вучобы дачкі? Буду вам вельмі ўдзячна, калі атрымаю адказ.

З паваяй МАТУСЕВІЧ Людміла Іванаўна.

Апошнімі змяненнямі Закона РБ «Аб плацяжках за зямлю» льготы для катэгорыі грамадзян, якія маюць мнагадзетныя сем'і (3 і больш дзяцей), па аплата падатку не прадугледжаны.

Таму права на льготу ў адпаведнасці з Законам РБ «Аб плацяжках за зямлю» ваша сям'я не мае.

ПАВЫШЭННЕ ПЕНСІІ ДОНАРАМ

Я атрымліваю пенсію па інваліднасці II групы. Маю ўзнагароду «Ганаровы донор СССР». Даведлася, што маеца надбаўка да пенсіі 10 працэнтаў. Але мне ў райсабеце адказалі, што надбаўка даецца толькі да пенсіі па старасці, я яшчэ па гадах не належу да яе. Ці так гэта?

Н. КАМЫЦКАЯ, в. Варыльна Гродзенскай вобласці Астравецкага раёна.

Закон РБ ад 03.12.95 г. «Аб донорстве крыві і яе кампанентаў» прадугледжвае для донараў, узнагароджаных знакам «Ганаровы донор Рэспублікі Беларусь» павышэнне пенсіі па дасягненні пенсійнага ўзросту ў памеры 10 працэнтаў. Пры гэтым донары, узнагароджаныя знакам «Ганаровы донор СССР» карыстаюцца ўсімі льготамі, прадугледжанымі донарам, якія маюць знак «Ганаровы донор Рэспублікі Беларусь».

АДНА ПАРА НА ГОД

Я інвалід I групы па агульнаму захворванню, ампутавана частка нагі, маю іншыя захворванні. Мне цікаваць такія пытанні: на які тэрмін вырабляецца пратэз нагі і абутак і праз колькі гадоў выдаюць палачку і мыліцы?

З паваяй АБРАМОВІЧ Іван Іванавіч, Рагачоўскі раён.

Адказвае на пытанні начальнік аддзела па справах інвалідаў Міністэрства сацыяльнай абароны Леанід Кліменка.

Пратэз нагі вырабляецца на два гады. Палачку і мыліцы інваліды могуць атрымаць таксама раз у два гады. Пры наяўнасці заключэння ўрача інваліды па агульнаму захворванню забяспечваюцца бясплатна адной парай абутку кожны год, інваліды Вялікай Айчыннай вайны — дзвюма парамі штогод. Безумоўна, адной пары абутку недастаткова. Ёсць магчымасць купіць. Але кошт такога тавару даволі высокі — каля 1 мільёна рублёў.

КОЛЬКІ ПРАЦУЮЦЬ ЗА МЯЖОЙ?

Паспрачаліся з сябрам накіраваць таго, колькі складае рабочы час ва ўстановах Францыі: 8 гадзін ці 9. Не маглі б вы вырашыць нашу спрэчку, а заадно расказаць пра рабочы час і ў іншых краінах.

Пётр Р., г. Ліда.

Ва ўстановах Францыі, у прыватнасці ў Парыжы, праца доўжыцца з 9 гадзін раніцы і да 17. Такім чынам, меў рацыю той, хто «галасаваў» за 8-гадзінны рабочы час. Што датычыцца іншых краін, то, згодна з данымі, якія ў нас маюцца, у Бельгіі ва ўстановах рабочы час доўжыцца з 9 гадзін да 17, у Вялікабрытаніі — з 9 да 17/18, у Германіі — з 8 да 12 і з 13 да 16, у Італіі — з 8.30 да 18.30, у Кітаі — з 8 да 19, у Паўднёвай Карэі — з 9 да 18, у ЗША — з 8.30 да 17, у Тайвані — з 8.30/9.00 да 17.30/18.00, у Тайландзе — з 8.30 да 17, у Японіі — з 8.30/9.00 да 17.30/18.00.

ІЛГОТЫ ПРЫПЫНЕНА

Я ахвяра палітычных рэпрэсій 20—80-х гг. Ці ёсць якія-небудзь льготы мне пры праездзе ў гарадскім транспарце, па аплата жыллёва-камунальных паслуг?

А.К., з тэлефоннага звонка ў рэдакцыю.

Згодна з указам Прэзідэнта РБ № 349 ад 1 верасня 1995 года, прыпынены льготы Закона Беларусі «Аб ветэранах», артыкулы 11 і 17, у адпаведнасці з якімі прадстаўляліся льготы на бясплатны праезд у гарадскім і прыгарадным транспарце рэабілітаваным ахвярам палітычных рэпрэсій 20—80-х гадоў, а таксама льготы па аплата жыллёвай плошчы, камунальных паслуг і за карыстанне тэлефонам.

КУПЛЯЙ, СЕЛЬСКІ МЕДЫК, ПАЛІВА САМ...

Хацелася б ведаць, чаму медыкі, якія працуюць у сельскай мясцовасці, цяпер не забяспечваюцца бясплатным палівам?

Л. РАФАЛЕНАК, в. Мікулічы, Бабруйскі раён.

Вось што на гэта слушае пытанне адказаў старшыня Бабруйскага раённага выканаўчага камітэта А. Глаз:

— Такіх прывілеяў па забеспячэнню бясплатным палівам медыцынскія работнікі цяпер не маюць на падставе Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 349 ад 1.09.1995 года «Аб прыпыненні льгот па прадстаўленню бясплатнага жылля і аплата камунальных паслуг медыцынскім работнікам на вёсцы».

Праўда, тэрытарыяльнае медыцынскае аб'яднанне раёна шукае магчымасці аказаць сельскім медыкам грашовую дапамогу да 1 ліпеня 1996 года.

ПОШЛІНА З ГРАШОВЫХ ПЕРАВОДАЎ

Пэўна, шмат у каго ўзнікала пытанне — ці трэба плаціць дзяржаўную пошліну з грашовых пераводаў, якія паступаюць з-за мяжы, і ў прыватнасці з чэкаў, што вылісаны на карысць грамадзян.

А. КАЗЛОЎСКІ, Мінск.

Адпаведны тлумачэнні Галоўнай дзяржаўнай падатковай інспекцыі накіраваў Нацыянальны банк усім камерцыйным банкам.

Згодна з пастановай Савета Міністраў Беларусі ад 26 лютага 1993 г., прадугледжана, што па грашовых пераводах, якія паступаюць з-за мяжы ў валюце, вызваляюцца ад уплаты дзяржаўнай пошліны замежныя грамадзяне, а таксама асобы без грамадзянства (акрамя грамадзян былога СССР). Падставай для вызвалення ад уплаты пошліны з'яўляецца дакумент, які сведчыць, што атрымальнік пераводу не з'яўляецца грамадзянінам дзяржавы, якая раней уваходзіла ў састав СССР.

Паколькі дарожныя (травел) чэкі па сваёй прыродзе не з'яўляюцца грашовым пераводам адной асобы іншай, бо набываюцца за кошт асабістых сродкаў грамадзяніна і ім жа прад'яўляюцца да аплаты ва ўстанову банка, — дзяржаўная пошліна не спаганяецца. Што ж датычыцца імянных чэкаў і чэкаў на прад'яўніка, які ўзяў сабою распараджэнне адной асобы — уладальніка рахунку банку выдаць або пералічыць адпаведную суму з гэтага рахунку іншай асобе, дык у гэтым выпадку дзяржаўная пошліна спаганяецца на агульных падставах.

ТРЭБА ІСЦІ ДА ўРАЧОЎ

Хачу падзяліцца сваім горам. У маёй дачкі ў дзяцінстве з'явілася пухліна. Спачатку я не звярнула на гэта ўвагі, пазней, калі дзяўчынка не магла спаць па начах ад болю, павезла яе да ўрачоў. І ў Гродне, і ў Мінску адказалі, што гэтая пухліна паступова знікне. Але яна не толькі не знікала, але і павялічвалася. Цяпер мая шаснаццацігадовая дачушка вінаваціць мяне, што я не згадзілася на аперацыю. Тады я пабаялася рызыкаваць. Што нам рабіць, хто можа дапамагчы маёй дачцэ?

Іна Аляксандраўна.

Паважаны Іна Аляксандраўна! Вельмі спачуем вам, аднак не можам нічога параіць, акрамя як звярнуцца да ўрачоў па месцы жыхарства. Як паведамілі карэспандэнту газеты ў Галоўным медыцынскім упраўленні Міністэрства аховы здароўя, перш за ўсё звяртацца трэба ў мясцовую паліклініку. Калі вам не змогуць дапамагчы, накіруюць на абследаванне. Жадаем здароўя вам і вашай дачцэ.

ПРАВІЛЫ ПЕРАВОДУ ў МДЛУ З ІНШЫХ ВНУ

Прыёмная камісія Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта дала тлумачэнні па пытанню пераводу ў гэтую навучальную ўстанову з недзяржаўных ВНУ.

Перавод у МДЛУ ажыццяўляецца згодна з Інструкцыяй «Аб парадку пераводу, аднаўлення і адлічэння студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў» (загад міністра адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь ад 1 ліпеня 1994 г. № 192). Інструкцыя прадугледжаны наступныя палажэнні. Па-першае, перавод у дзяржаўную ВНУ дазваляецца толькі з той недзяржаўнай ВНУ, якая атрымала акрэдытацыю. Па-другое, перавод на дзённую форму навучання павінен праводзіцца з улікам планаў падрыхтоўкі спецыялістаў у межах кантрольных лічбаў, гэта значыць пры наяўнасці свабодных месцаў. Па-трэцяе, перавод ажыццяўляецца з улікам дзеючых у дзяржаўнай ВНУ вучэбных планаў і праграм і ведання студэнтамі праграмаў матэрыялу.

Перавод ажыццяўляецца са згоды рэктараў абедзвюх навучальных устаноў.

У МДЛУ дзейнічае механізм зніжэння аплаты за навучанне для студэнтаў, якія вучацца на «выдатна» і нават перавод іх з платнай на бясплатную форму навучання, што памяншае шанцы пераводу ва ўніверсітэт студэнтаў іншых ВНУ. Адсутнасць сродкаў на аплату навучання ні ў якім разе не разглядаецца як нежаданне вучыцца. Кожнаму студэнту, у якога ёсць праблемы, аказваецца дапамога.

Камісія раіць з усімі пытаннямі звяртацца непасрэдна ў прыёмную камісію Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта, дзе дадуць поўную інфармацыю.

Адказы сакратар прыёмнай камісіі МДЛУ дацэнт В.Ф. Руцкая, намеснік адказнага сакратара прыёмнай камісіі МДЛУ прафесар С.А. Шашкова.

ЯК ЗЭКАНОМІЦЬ НА АДПАЧЫНКУ?

Хацелася б гэтым летам з'ездзіць на адпачынак за мяжу: ні разу там не была. Але вось грашовыя сродкі, якія ў мяне ёсць у актыве, вельмі абмежаваныя. Колькі ж каштуюць самыя папулярныя туры?

Алена БАСЯК, Мінск.

Не тання. Той жа адпачынак на Кіпры, які ў мінулым годзе карыстаўся ў беларусаў вялікай папулярнасцю, у пачатку аб'ездзеца вам ад 600 долараў і вышэй. Цэны, якія вам прапануюць турыстычныя фірмы, каб з'ездзіць у Іспанію, таксама энтузіязму не выклікаюць — пачынаюцца яны ад 600 долараў, а з лепшымі ўмовамі пражывання і таго больш. Крыху менш «пацягне» адпачынак у Тунісе. Яго вам могуць прапанаваць за 450 долараў. Грэцыя абагрэе вас пяшчотнымі прамянямі, пачынаючы ад 480 долараў і да 680. Не менш, чым у 600 долараў аб'ездзеца вам і паездка на востраў Крыт. Бадай, больш за ўсё ўражае кошт адпачынку на Лазурным беразе Францыі: цана пачэўкі ў 1300 долараў «па зубак», думаем, не многім. Найбольш жа таннай можа аказацца паездка ў блізкае замежжа, напрыклад, на Украіну. Чорнае мора ў Адэскай вобласці з дапамогай фірмы прыме вас усяго толькі за 136—147 долараў. Выбірайце.

НА ШТО ТРАЦІМСЯ?

Пералічыце, калі ласка, асноўныя артыкулы расходаў сямейнага бюджэту беларусаў. Кажуць, што больш за ўсё мы тратым грошай на набыццё тытунёвых і алкагольных вырабаў.

Юген М., Маладзечна.

І памыляюцца. Гэта вынікае з абследавання, якое правяло Міністэрства статыстыкі і аналізу Беларусі. Так, згодна з ім, асноўным артыкулам расходаў сямейнага бюджэту ў сярэднім па рэспубліцы з'яўляюцца прадукты харчавання (каля 60,6 працэнта ўсіх сродкаў). Зразумела, для таго, каб жыць нармальна, нам прыходзіцца апранацца, таму другім артыкулам расходаў сямейнага бюджэту з'яўляюцца менавіта расходы на пакупку абутку, адзення, тканін — 9,9 працэнта. На тавары культурына-бытавога прызначэння, мэблі сем'і тратыць да 4,7 працэнта свайго бюджэту. Жыллёва-камунальныя паслугі ў гэтым сэнсе «адбіраюць» каля 4,4 працэнта. Дарэчы, на алкаголь (зразумела, аб гэтым гаворыцца ўмоўна) ідзе ўсяго 3,3 працэнта, а на тытунь — 1,6 працэнта бюджэту. Самы ж нізкі паказчык расходаў сямейнага бюджэту — харчаванне па-за домам. Ён складае ўсяго толькі 1,5 працэнта.

Адказы на пытанні чытачоў падрыхтавалі Іван БРАЛКА, Жанна КАТЛЯРОВА, Віктар ШЧУЧЭНКА, Ігар ШЧУЧЭНКА.

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету		63850									
		(індэкс выдання)									
ЗВЯЗДА		Колькасць камплектаў									
на 1996 год па месяцах											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Куды _____											
(паштовы індэкс) _____ (адрас) _____											
Каму _____											
(прозвішча, ініцыялы)											

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА		63850									
		(індэкс выдання)									
на газету		ЗВЯЗДА									
ПВ		месца									
лі-тар		на газету									
		Колькасць камплектаў									
на 1996 год па месяцах											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Куды _____											
(паштовы індэкс) _____ (адрас) _____											
Каму _____											
(прозвішча, ініцыялы)											

ПА РОДУ, скажам так, дзейнасці, а таксама прафесіянальных інтарэсаў мне даволі часта прыходзіцца мець справу са змагаццямі за справядлівасць. Умоўна я іх называю сацыяльнымі камікадзе. Барацьба за справядлівасць у нашай краіне — небяспечны для фізічнага і духоўнага здароўя занятак. Адымае шмат часу і патрабуе максімальнага напружання сіл. Без гарантыі станоўчага выніку. У нас, калі чалавек абараняе сваё права на штосьці, ён вымушаны процістаяць не канкрэтнаму чыноўніку, а ўсёй сістэме ў цэлым. Самі разумеюць, сілы няроўныя. Патрэбна немалая мужнасць.

Вось вам гісторыя проста ўнікальная. Ва ўсім разе, я такое сустракаю ўпершыню...

ПАЧАТАК

У далёкім ужо 1988 годзе Уладзімір Грамыка працаваў вядучым інжынерам інстытута «Белдзяржпраект». Канкрэтна — у аддзеле электразабеспячэння. Работа заключалася ў праектаванні электразабеспячэння ўзводзімых аб'ектаў — бальніц, школ, клубу і інш.

Інстытут у той год перайшоў на гасразлік (забытае паняцце). Проста сказаць, плацілі ад колькасці зробленага. Скажам, 45 капеек на рубель выкананых аб'ёмаў работ. Так спачатку і было ў інстытуце.

Але раптам расцэнкі знізілі. Каб было зразумела, людзі павінны былі, напрыклад, атрымаць 400 рублёў, а атрымалі 290. Недаплата, такім чынам, па тым часе вялікая. Як гэта здарылася? Начальнік аддзела сабраў намеснікаў, начальнікаў сектараў, пару радавых супрацоўнікаў, — усяго дзевяць чалавек і з лікам 5:4 правёў новыя, зніжаныя расцэнкі. Грошы ад адной брыгады былі ўзяты і пераведзены на другую. Там працавала жонка начальніка. Галоўнае — гэта назвалі саветам працоўнага калектыву (СПК) аддзела. Ужо потым Уладзімір высветліў, што ёсць толькі адзін СПК — усяго прадпрыемства, і начальнік аддзела элементарна парушыў заканадаўства. Гаворачы нармальнай мовай, абакраў сваіх работнікаў. Безумоўна, гэта ўсіх абурала. Праўда, у нас абуюраюцца пераважна ў «курылках». Грамыка сваё абурэнне адтуль вынес на публіку. Ён адмовіўся атрымліваць зарплату, пакуль не будзе праведзены пераразлік. Уладзімір дысцыплінавана выконваў работу, акуратна забіраў разліковыя лісткі ў бухгалтэрыі, але ў ведамасці не раслісваўся. Гэта доўжылася 27 месяцаў. У канцы 1990 года Грамыка звольніўся і перайшоў на іншую работу. Зарплату сваю так і не атрымаў. Па прыблізных падліках, яна складае каля 9 тысяч рублёў. Плюс 3 тысячы недаплачанага, па сутнасці скрадзенага. 12 тысяч. Колькі гэта зарада? Я цікавіўся ў многіх: называюць лібун дзесьці каля 1000 долараў. Зразумела, прыблізна. Дастойная сума. Думаю, Грамыка ад яе не адмовіўся б. Ён і не думае адмаўляцца. Хоць неабходна, на мой погляд, дадаць іскі да канкрэтных устаноў з патрабаваннем кампенсацыі за маральны ўрон. Праўда, гэта ўжо з галіны фан-

тастыкі. Гэта ў Штатах працэс тыпу «містэр Сміт супраць Злучаных Штатаў Амерыкі» — справа звычайная і нікога не здзіўляе.

У нас гэты нумар не праходзіць...

УЛАДЗІМІР ГРАМЫКА СУПРАЦЬ УСІХ?

Уласна кажучы, сваю эпапею Грамыка распачаў ужо ў 1988 годзе. Першым быў Фрунзенскі раённы суд. У судзе прапанавалі вызначыць канкрэтную суму: колькі недаплацілі? Грамыка звярнуўся ў народны кантроль — была такая, хто не ведае, цікавая арганізацыя. Паступова Уладзімір дайшоў да сп.Лагіра, тагачаснага кіраўніка КНК БССР. Адным словам, была праверка, і з яе

доў розных інстанцый, пракуратуры, Вярхоўнага Савета і г.д.

«МОЖАЦЕ СКАРДЗІЦА НА МЯНЕ. КАЛІ ЛАСКА»

Пасля раённага суда Грамыка звяртаецца ў гарадскі суд. Той падтрымлівае калег: справа непадсудная, звяртайцеся ў прафком. Прыемная такая салідарнасць.

Наступны ўзровень — Вярхоўны суд. Грамыка трапіў на прыём да члена ВС сп. Сідарэнкі. Дапускаю, што праблема Уладзіміра Сцяпанавіча падалася яму занадта дробнай для такой саліднай установы. Сп. Сідарэнка адмовіўся слухаць Грамыку. Справу з гасуда нават не запатрабавалі. Але пісь-

УНИКУМ

вынікамі Грамыка адгравіўся зноў у Фрунзенскі суд.

Верагодна, судзейскія не хацелі займацца гэтай справай і проста яе спынілі. Фармальна падстава: праблема павінна вырашаць прафком, суду такія справы не падведаныя.

Першая няўдача загатавала Грамыку і пацвердзіла, што «з ваўкамі жыць — па-ваўчы выйсці»: Уладзімір Сцяпанавіч узяўся за вывучэнне практычнай юрыспрудэнцыі. (Забягаючы наперад: ён дасягнуў тут бліскучых вынікаў.) Знайшоў брашуру В. Г. Ціхіні «Працоўныя спрэчкі» (Мн., 1988). Чорным па беламу там напісана, што такога роду канфлікты суду падведаныя.

Гэта ж потым пацвердзіў пракурор Фрунзенскага раёна сп. Кавалеўскі, магчыма, адзіны чалавек за амаль 8 гадоў, якому Грамыка шчыра ўдзячны. Пракурор Кавалеўскі разабраўся ў праблеме за 2(!) дні і растлумачыў Уладзіміру, што праўда на яго баку, а суд не меў права справу спыняць.

У інстытуце тым часам падзеі развіваліся сваім парадкам. Натхнёны прыкладам Грамыкі, яшчэ дзве брыгады адмовіліся атрымліваць зарплату. Падалі іск у суд. Перад гэтым прайшлі патрэбныя інстанцыі: камісія па працоўных спрэчках, прафком, адміністрацыя — і прыклалі да заявы адпаведныя пратаколы.

Тым не менш, суд у іску адмовіў. Падстава ўсё тая ж — гэтым павінен займацца прафком. Нягледзячы на існаванне пратакола пасяджэння гэтага прафкома. Крыху судзейскія запісаліся. Самі сябе абдурылі. На гэтым атакуючы парыў брыгад скончыўся.

Грамыка ж пачаў планамерную, доўгатэрміновую асаду органаў, якія, калі разабрацца, павінны былі абараняць яго правы: су-

мовы адказ месца ўсё ж меў. У ім гаворыцца чамусьці аб нормах выпрацоўкі, што не адпавядае ісціне: з самага пачатку Грамыка прасіў аб пераразліку зробленага.

Адным словам, Уладзімір пацягнуў фіяска і адышоў на загады падрыхтаваныя пазіцыі: метадычна пачаў абыходзіць прафсаюзы розных узроўняў.

З Белсаўпрофа яму адказалі даведкай. З яе вынікала, што, маўляў, у вас ёсць СПК, ён вырашае падобныя праблемы. Адна заўвага: пытанні аплаты працы ў кампэтэнцыю СПК не ўваходзяць. Цікава, што гаварылася аб правярцы скаргаў Грамыкі Генпракуратурай (гэтага не было). Бітва з пракуратурай яшчэ толькі меркавалася.

Пасля гэтага Уладзімір Сцяпанавіч пабываў у раённага пракурора Кавалеўскага і той блаславіў яго на новы штурм судовай улады — райсуда. Што і было зроблена.

Дакументы ў Грамыкі прынялі, сказалі: добра, будзем займацца. Займаліся каля 10 месяцаў адзін за адным чацвёрта суддзя і ўрэшце рэшт вынеслі вердыкт — у прыёме заявы адмовіць. Матывіроўка: судамі такія справы не разглядаюцца...

«На колу мочало, пачынай спачатку». 99 са 100 суайчыннікаў на гэтым бы і скончылі пошукі праўды: ды гары яно гарам! Уладзімір Грамыка, як гаворыцца, толькі ўвайшоў у азарт. Ён мне нечым нагадвае героя фільма «Дзесьці гадоў без права пераліскі». Яго бацьку расстралялі і ён хоча, каб пасадылі таго, хто напісаў данос у НКВС.

Трымаючы ў руках Канстытуцыю, ён крычыць: «Я прымушу іх выконваць тое, што яны тут напісалі!» Урэшце, сам забівае даносчыка. Не прымусіў.

Там у іх свае законы. Гэта трэба разумець. І большасць разумее: законы лёгка абыходзіцца. У прынцыпе, гэта ўсё задавальняе — і вярхі, і нізы. Але тут з'яўляецца нейкі дзівак і гаворыць: а вось закон, яго трэба выконваць. І адразу становіцца ўсім нязручным. Яго хочацца не заўважаць, паставіць на месца, сцерці ў пыл, — псуе агульную карціну, у цэлым спакойную...

Адным словам, Грамыка піша касацыйную скаргу ў гарадскі суд. Адказ: адмовіць. У адказе пішуць, што Грамыка нібыта аспрэчвае дзеянні адміністрацыі, узгодненыя з прафкомам. Новы, калі можна так сказаць, матыў.

Далей — зварот у гарадскую пракуратуру. Тая не знаходзіць парушэння заканадаўства: нарматыў зарплаты ўстанаўліваецца адміністрацыяй па ўзгодненню з саветам працоўнага калектыву аддзела. Іншымі словамі, ніхто не хоча ўнікаць у сутнасць справы. Гэта нікому не трэба. Грамыка ж, паўтаруся, жадае пераразліку зарплат на той падставе, што зніжэнне расцэнкі было незаконным і сілы не мае, бо СПК аддзела — няма, гэта фікцыя. Чаму я, далёкі ўвогуле ад юрыспрудэнцыі чалавек, зразумеў гэта за 15 хвілін размовы, а пракуратура і суд не хочуць разумець восьмы год?

БІТВА ПАБЛІЗУ НЯМІГІ

Паблізу вуліцы Няміга ёсць вуліца Камсамольская. А там размешчана Генеральная пракуратура РБ.

Грамыка пазнаёміўся са сп. Шаладонавым. Праўда, ён так часта бываў у пракуратуры, што да Генеральнага яго проста не пусквалі. Па словах Уладзіміра Сцяпанавіча, яго папер, такое ўражанне, не чыталі наогул. Што вы! Вядома чыталі, але гэта нічога не мяняла. Адказы былі на дзіва аднастайныя: не, не і яшчэ раз не.

Грамыка вырашыў зайсці з другога боку. Дабіўся сустрэчы з М. Грыбам, тады яшчэ не апошняй фігурай у МУС і народным дэпутатам. Сп. Грыб пабя-

цаў: «Я дам указанне разабрацца». Прайшоў нейкі час, раптам Мечаслаў Іванавіч захварэў. Потым яго выбралі Старшынёй Вярхоўнага Савета. Натуральна, справа заглохла.

Зноў усё спачатку. Грамыка ўзяўся за сп. Булахава — тады старшыню адпаведнай камісіі ВС. На гэта спатрэбілася 4 месяцы. Урэшце Дамітрый Пятровіч быў «адлоўлены» і таксама паабяцаў: «Разбяруся». Сп. Булахаў накіраваў сп. Шаладонава паперу з просьбай прыняць сп. Грамыку, але апошняга зноў не прынялі.

Нават пісаць аб гэтым стамляецца. Не хацеў бы я трапіць на месца Уладзіміра Грамыкі. Аднак ён ідзе на штурм чарговай вышын — Адміністрацыі Прэзідэнта. Далей па старому сцэнарыю: папера з адміністрацыі ў пракуратуру — Грамыку не прымаюць. Ах і ах.

Тут, думаю, у любога рукі апусцяцца. Але Грамыка ідзе да канца: трапляе на прыём да старшыні Канстытуцыйнага суда В. Ціхіні. І знаходзіць поўнае разуменне. Валеры Гур'евіч абяцае: «Я асабіста пазваню Шаладонаву, каб ён прыняў вас». Сп. Ціхіня лічыць, што суд павінен займацца справай Грамыкі. Гэта было 20 красавіка 1995 г. Потым старшыня КС захварэў — давалі самога. За час хваробы сп. Шаладонаў перастаў працаваць на сваёй пасаде. Прама нейкі злы рок... То хварэюць, то сыходзяць.

Была яшчэ спроба правадзіць на Генпракуратуру праз Адміністрацыю Прэзідэнта. Без поспеху.

Была сустрэча з членам Канстытуцыйнага суда сп. Пастуховым. Ён сказаў: «Вы маеце рацыю, суды не маюць падстаў адмаўляцца». Праз Пастухова Грамыка трапіў у Міністэрства юстыцыі. Як вы разумеюць, выніку не было.

У снежні 1995 г. Уладзімір Грамыка — зноў у В. Ціхіні. Старшыня КС піша асабістае пашанне новаму Генпракурору В. Капітану з усё той жа просьбай: прашу разгледзець. Вытрымаўшы 3 тыдні, Грамыка ідзе ў прыёмную да Генеральнага. Пісьма Ціхіні там няма. Яно знаходзіцца ў канцелярыі. Аказваецца, разумныя чыноўнікі з канцелярыі самастойна накіроўваюць пісьмо Ціхіні ў аддзел для разглядавання. Такую выснову робіць Грамыка. Удумаўся: старшыня Канстытуцыйнага суда піша асабіста Генеральнаму пракурору рэспублікі — і пісьмо да апошняга не даходзіць!

Што зрабіць яшчэ? Уладзімір Грамыка звяртаецца да Ю. Малуева. Той робіць дэпутатскі запыт Генеральнаму пракурору.

І ўсё ж такі Уладзімір Сцяпанавіч іх «даціснуў». У канцы красавіка г. г. В. Капітан прыняў яго на 5 хвілін: «Начальнік аддзела будзе займацца вашай справай па майму указанню».

29 мая 1996 г. Уладзіміру Грамыку прыйшоў адказ з Генеральнай пракуратуры. Цытую: «Такім чынам, Вы аспрэчваеце нарматыў фонду зарплат, устаноўлены адміністрацыяй і прафкомам інстытута для сектара электразабеспячэння... Фактычна Вам ставілася пытанне аб змяненні ўмоў працы, якія дзейнічалі ў арганізацыі, а гэтыя пытанні суду непадведаныя. Па выкладзеных матывах падстаў для апраўдання вызначэння суддзі Фрунзенскага раённага суда ад 09.01.91 г. не знаходжу. Генеральны пракурор РБ В. С. Капітан».

Пасля гэтага адказу Уладзімір Грамыка прыйшоў да мяне.

Магчыма, я штосьці не разумею. Чагосьці не ведаю. Нарэшце, магу памыляцца — усё ж такі не юрыст. Дапускаю, і Грамыка няправільна ўспрыняў сёбе-тое. Мы з ім увогуле радавыя людзі.

Але я не магу лічыць такімі старшынёй Канстытуцыйнага суда, члена таго ж суда, супрацоўнікаў Адміністрацыі Прэзідэнта, дэпутатаў-юрыстаў, урэшце, раённага пракурора Кавалеўскага. Я не магу ім не верыць. А яны свярдаюць: праўда на баку Уладзіміра Грамыкі. Значыць, яны разбіраюцца ў юрыспрудэнцыі горш, чым работнікі Генпракуратуры?

А можа, ідзе нейкая тайная, падводная вайна, сутыкненне амбіцый, інтарэсаў, характараў? Ды няхай нават так. Пры чым тут сціплы інжынер Уладзімір Грамыка? Чаму ён прымушаны кінуць работу, перабівацца выпадковымі заробкамі масажыста, каб мець магчымасць рэгулярна абыходзіць усе гэтыя высокамудрыя ўстановы?

Здаецца, задума была крыху іншая: установы павінны абараняць правы Грамыкі. Выходзіць як заўсёды. А хацелі як лепш. Складаецца ўражанне, што і суд, і пракуратура выконваюць нейкія свае, аўтаномныя, толькі ім вядомыя задачы. І справаздачу трымаюць не перад намі, грамадзянамі гэтай краіны, а перад кімсьці, перад нейкай вышэйшай сілай. Хоць якая тут тайна: сістэма абслугоўвае самую сябе. Мы тут ні пры чым і ў разлік амаль не ўваходзім. Так, маторыял.

...Уладзімір Сцяпанавіч на развітанне падарыў мне «Схему маіх зваротаў у кантрабуючыя, праваахоўныя, судовыя і вышэйшыя органы ўлады...» Вельмі цікава. Красамоўная такая схема.

Магчыма, спатрэбіцца і вам. Тады ад душы спачуваю...

Сяргей ШАЎЦОЎ.

ІДЗЕ ПАДПІСКА
на другую палову 1996 года

13600 руб. на месяц

У нашым доме
усе чытаюць
«ЗВЯЗДУ»

Індэкс 63850

ПЕРАД НОВАЙ ЭКАЛАГІЧНАЙ БЯДОЙ?..

На Тройцу паехалі з роднымі па сваіх «каранях» — Пухавіцкаму і Чэрвеньскаму раёнах. Сустрэліся з блізкімі і сваякамі, са знаёмымі, успомнілі пайшоўшых ад нас дзядоў ды бабуль... Наслухаліся і пра жыццё сённяшняе.

Састарэлыя, калекі, пенсіянеры з вёскі Машчаліна Сарафіна Расолька, Ганна Нагорная, Ніна Гурончык, Ніна Сямашка жывуць на ростаньках пры недасохшым калодзежы. Пайшла вада ад людзей.

— Зімой, — жаліцца бабулі, — тапілі снег, здабывалі ваду такім старажытным спосабам, а прыйшло лета і як без вады: ні грады паліць, ні скаціне згатаваць, ні самім папіць?

Гаруюць жанчыны. Глыбокі калодзеж, ды пусты. Пуста і на душы ў людзей ад безвыходнасці і бездапаможнасці. І «лаўка» прыязджае ў Машчаліна толькі раз на тыдзень. Па дзве буханкі хлеба ў рукі даюць, і цяры да новага прывозу.

Напісалі за непісьменных бабулек добрыя людзі пісьмы ў сельскі Савет, што ў вёсцы Ляды, у Чэрвеньскі райвыканком.

— А ці будзе «помач» адкуль — не ведаем, — дапамажы, дзіцятка, куды напісаць, дзе знайсці рады, — просіць старанькія, адзіночкія, пакінутыя. «І праўда, дзе?» — падумалася мне.

Прыехалі ў вёску Дукора Пухавіцкага раёна — і там тая ж бяда — няма вады нават у калонках. Дык гэта ж ужо, відаць, не проста месніцкая праява няўвагі да людзей, а нейкая больш сур'ёзная экалагічная з'ява. Як жа, сапраўды, вярнуць людзям ваду? Хто натоліць іх смагу?

Павел МАМЛІН.

Пасажырскі цягнік плаўна падкаціў да перону чыгуначнай станцыі Жлобін. І адразу прыбыўшых сустрэў цэлы натоўп гандляроў самаробнымі цацкамі. Прычым яны ачапілі не толькі наш шосты, але і ўсе астатнія вагоны.

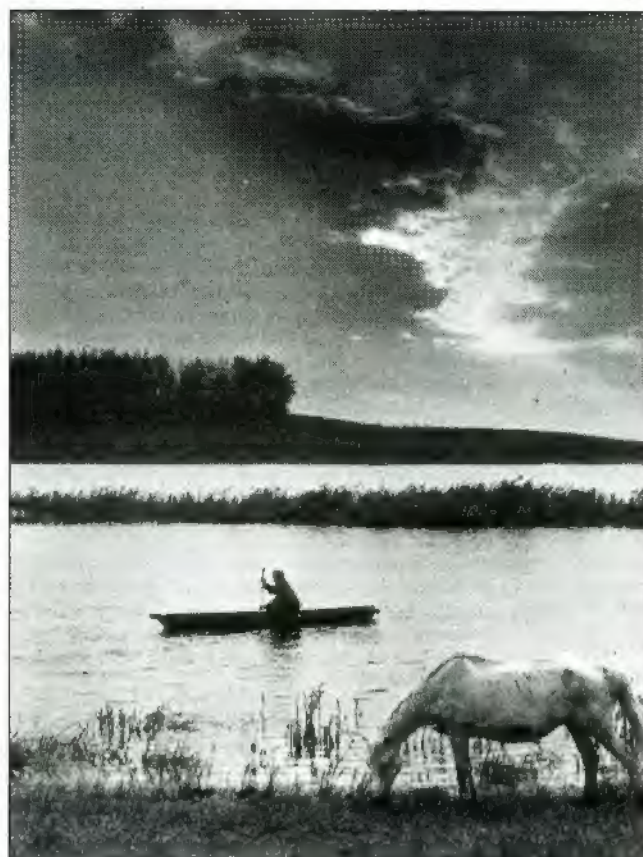
— Купіце тыгра...
— А ў мяне мядзведзь...
— Па сходнай цане ўступлю пантэру. Дзецам спадабаецца, — настойліва спрабуе рэалізаваць свой тавар маладзіца.

— Спазілася, даражэнькая, гадоў мо на дваццаць. У мяне ўжо ўнукі, — жартую ў адказ.
— Тады ўнукам вазьміце...

ЖЛОБІНСКІЯ СУСТРЭЧЫ

Цэны, і праўда, не надта вялікія. Але ці то грошай у пасажыраў аказалася небагата, ці вырабы не спадабаліся, але бралі нямнога.

Большасць тых, хто рэалізоўваў тавар, так ці інакш звязаны з мясцовай фабрыкай штучнага футра. Цяжка стала людзям: многія цэхі наогул не працуюць, затаварыліся. А жыць трэба. Вось і навучыліся вырабляць цацкі са штучнага

лым і сырадою, і сыравашы, і смятанкі перападае, ды і куры нясуцца. А побач — Дняпро. Раздолле дзеям!

Дняпро і сапраўды цудоўны! Вачэй не адвесці ад мясцовых краявідаў. Паспрабавалі папрасіць, каб чалавек у чоўне даў праехаць. Аднак той некуды спяшаўся, магчыма, на рыбалку. Кажуць, сёлета рыба добра бярэцца.

Уладзімір ГОЙТАН.
НА ЗДЫМКАХ: гандаль ля падножжя вагона; моцна ўзялі «ў палон» унукі дзядулю з бабуляй; дняпроўскія краявіды.

Фота Мікалая АМЕЛЬЧАНКІ.

ПРАВА НА ПРАЦУ?

Гісторыя гэтая цікавая і працяглая. Цікавая таму, што ў наш, не зусім адаптэваны міжнародным стандартам час, чалавек вымушаны быў звярнуцца, абараняючы свой гонар і свае правы, у судовыя органы, прычым чалавек радавы, вадзіцель калгаса. Ну а працяглая таму, што пачалася гэтая гісторыя яшчэ ў 1993 годзе і завяршэння яе, напрыклад мне, не бачыцца.

За мінулыя гады адбылося столькі судовых і несудовых разбораў, што злічыць цяжкавата. З аднаго боку ў канфілікце выступалі былы вадзіцель калгаса «Перамога» Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці Мікалай Спірыдовіч, з другога — старшыня гаспадаркі В. В. Адамчык, члены праўлення гаспадаркі В. П. Якушонак, Д. Б. Русак, Ф. С. Шубін, А. І. Пузыроў, А. А. Гауль, В. І. Рамейка, якія старшыню ва ўсім падтрымлівалі.

Дык вось, у 1993 годзе вадзіцель калгаса «Перамога» звольнілі з работы і выключылі з членаў калгаса. Як ён палічыў, неправамерна. Ён і пачаў сваё хаджэнне спачатку па адміністрацыйных, а потым па судовых інстанцыях. 19 мая 1995 года абласны суд прызнаў, што патрабаванні Спірыдовіча аб аднаўленні на рабоце справядлівыя. 10 ліпеня гэтага ж года Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь прызнаў гэта рашэнне законным.

Выконвайце.
Але дзе там! Пракуратурай Пастаўскага раёна нават узбуджана крымінальная справа супраць старшыні калгаса «Перамога» В. Адамчыка за невыкананне судовых рашэнняў. Але не ў гэтым, у рэшце рэшт, справа. Спірыдовіч у маі гэтага года прынялі на работу ў калгас.

Мне, як журналісту, цікава толькі адно: чаму менавіта для яго складзены індывідуальны графік работы, які мае на ўвазе, што заняты чалавек будзе на рабоце з 7.30 да 21 гадзіны, прычым часткова шафёрам аўтобуса, а часткова слесарам у майстэрні. У судовым рашэнні па яго аднаўленні на рабоце нічога такога не прадугледжвалася. Колькі распарадку дня Спірыдовіча ў мяне ў наяўнасці, як і копія судовых рашэнняў. 6 чэрвеня Пастаўскі раённы народны суд разгледзеў іск М. Спірыдовіча да старшыні калгаса В. Адамчыка і членаў праўлення калгаса, якія пералічваліся вышэй. Ісцэц патрабаваў за нанесеную маральную шкоду са старшыні калгаса 25 мільёнаў рублёў, з членаў праўлення, якія падтрымлівалі старшыню, яшчэ 25 мільёнаў рублёў.

Пастаўскі раённы народны суд прызнаў, што «маральныя пакуты Спірыдовічу М. П. былі прычыненыя парушэннем аднаго з асноўных правоў грамадзяніна, гарантаванага Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь, — права на працу. Улічваючы, што ісцэц доўгі час не дапускаўся да работы, на ўтрыманні ў яго знаходзіцца шасцёра непаўналетніх дзяцей...»

Але крыху незразумелым з'яўляецца рашэнне суда: «Спагнаць з калгаса «Перамога» Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці на карысць Спірыдовіча Мікалая Пятровіча ў пагашэнне маральнай шкоды тры мільёны рублёў...»

У іску да старшыні калгаса і членаў праўлення адмоўлена. Аказваецца так: М. Спірыдовіч апраўданы, яго на працягу некалькіх гадоў несправядліва не дапускалі да работы. Але вінаваты ў гэтым не канкрэтныя людзі, а ўвесь калгас у цэлым, нават тая бабуля Марыля, якая са сваёй далёкай вёскі нават не чула пра канфіліт.

Я заўсёды даўлюся ўменню нашых чыноўнікаў, якія нават дзяржаўнае рашэнне (а рашэнне Вярхоўнага суда Рэспублікі Беларусь — гэта ўжо дзяржаўнае рашэнне) могуць «спусціць на тармазах», бо ў іх руках права тэлефоннае, права не выконваць прынятыя ўжо рашэнні. Дакуль?

Алесь КАСЦЕНЬ.

ДАРОГА ДА ХРАМА: паміж Вызнай і Чырвонай Слабадой

Нішто адвечнае нельга змяніць гвалтоўна, як немагчыма, хутка ці няўхотка, вярнуцца на тое ж месца — крок у крок, нібы двойчы, ўвайсці ў тую ж раку.

У гарадскім пасёлку Чырвоная Слабада, што на Салігоршчыне, дабудовваецца царква на ўскраіну старога парку. Яна названа ў гонар беларускага святога Георгія Канінскага, архібіскупа Магілёўскага і Беларускага. Службы ідуць на рускай мове, але не гэта дзіўна, бо храм праваслаўны. Па словах мясцовага святара айца Вячаслава, ён гатоў служыць па-беларуску, што і прапанаваў сваім прыхаджанам. Але прыхаджане адмовіліся.

Калі капалі катлаван для падмурка царквы, знайшлі труну з косцямі, некалькі чалавечых шкідэтаў. Гэта не былі яшчэ адны Курапаты: аказваецца, пад дарожкамі парку і зялёнай травой хаваліся... могілкі. Тут хавалі пасля смерці вызненскіх, а потым чырвонаслабодскіх святароў. А побач стаяў вялікі, прыгожы храм — царква Мікалая Цудатворца.

Яе напатаў той жа лёс, што і манастыр ля Папоўцаў, непадалёк адсюль, — разбурылі перад вайною. Старыя расказваюць, што з царкоўных дошак будавалі хаты ды хлявы. І дагэтуль дзівацца людзі: ніхто з тых, хто разбураў, чамусьці праў шмат гадоў не памёр сваёй смерцю ці пры сваім розуме.

Сёння на месцы разбуранага храма пакуль толькі падмурак, але побач год таму ўзнялася маленькая царквушка, якая можа ўмясціць, калі людзі стаяць вельмі шчыльна, чалавек дзвесце. Па святах, праўда, народу збіраецца больш за тысячу (што складае недае пятаю частку насельніцтва пасёлка). Пабудаваны храм на грошы, сабраныя мясцовымі жыхарамі. Дапамог уладкаваць Філарэт, а таксама сябры айца Вячаслава. Сам святар стаў аўтарам праекта і, пра што ўжо не адзін год з павагай гаворыць навакольныя людзі, працаваў разам з рабочымі на будаўніцтве.

І жыхары таксама прыклалі руку да адраджэння храма. Вітражы на вокнах зроблены тутэйшым мастаком, а шматлікія рушнікі, вышыўкі (такія, як лаўскія можна бачыць паміж Капылём і Слуцкам) — вынік працы тутэйшых майстроў.

Проста паміж імі ніколі не ўзнікае нейкіх сур'ёзных праблем, а вось з атэістамі... Айцец Вячаслаў неаднойчы чуў у свой бок пагрозы. У чым яго «віна»? Ды вось: хаваць не хоча тых, хто не з'яўляецца яго прыхаджанамі.

Кажа, што нельга гарэлку піць пасля пахавання. І перад вячаннем: у старажытнасці так рабілі, каб разладзіць вяселле і пасварыць маладых. Не ведаю, не ведаю... Але вячанню сёння ўсё больш. Як і разводаў.

Можа, і сапраўды, нешта не падабаецца Богу на нашай зямлі? Па вялікаму рахунку... Вось і крыж адзін з парку знік

зусім. У снежні мінулага года яго ўстанавілі тут у гонар Слуцкага Збройнага чыну. Каму перашкаджаў? На маё пытанне айцец Вячаслаў растлумачыў, што крыж быў няправільны. Не такі, як праваслаўны ці крыж Ефрасініні Полацкай, які можна лічыць сімвалам Беларусі. А такі, што адпавядае сімвалу язычніцкага бога Ярылы. «Гэта — знак вайны», — пераконаваў мяне святар. Відаць, час яшчэ не прыйшоў для асэнсавання многіх рэчаў: і тут, у былым мястэчку, і далёка ад яго, ва ўсіх накірунках.

Паколькі пры царкве і праваслаўнай абшчыне ўжо 6 гадоў іс-

нэ нядзельная школа і вось-вось атрымае сан ужо трэці малады святар, айцу Вячаславу ёсць каму перадаць сваю справу. На пачатку ж нашай размовы ён упэўнена сказаў мне: усякі бунт — гэта ад Сатаны, і Сатана быў першым бунтаром на свеце...

Паколькі мы амаль усе — хрысціяне ў пянерскіх гальштукіх, то з дзвюх нядобрых з'яў (бунтарскіх) я ўсё ж аднесла б да горшай тую, што вызначаецца большай мерай гвалтоўнасці. Па-дылетанцку ў сэнсе бага-слоўя...

Таццяна СНИТКО.
Фота Віктара ВЕТКІНА.

На вуснах калі не ўсяго чалавецтва, то, прынамсі, палітычна свядомай яго часткі было ў апошні час слова «выбары». На аснове ўсеагульнага выбарчага права адбыліся нядаўна выбары ў суседняй з намі Польшчы, у Албаніі, Ізраілі, Чэхіі, нават у... Чачні(?). Увайшла ў актыўную стадыю падрыхтоўка прэзідэнцкіх выбараў у Балгарыі, у ЗША (у апошні толькі што закончыліся так званыя першасныя выбары).

І вось — прэзідэнцкія выбары ў суседняй з намі Расіі. Выбары, да якіх прыкавана ўвага ўсёй палітычна актыўнай, энтузіястычнай часткі сусветнай грамадскасці і якія датычацца непасрэдна нас, беларусаў, нашай Рэспублікі Беларусь. Мы тут зацікаўлены больш, можа, чым хто-небудзь іншы. Бо, як там, на прасторах Расіі, будзе «гукіцца», так тут, у Беларусі будзе адпаведна адгукіцца.

Можна было б, вядома, больш спакойна стаіць да гэтай падзеі, да таго, што перамога на выбарах, якімі будуць вынікі ўсеагульнага галасавання расіян, калі б не два наступныя моманты. Першы: наяўнасць у рэспубліцы сіл, якія рашуча настроены на так званую інтэграцыю (рэінтэграцыю, канфедэрацыю, а калі без эўфемізмаў — на інкарпарцыю ў саставу суседняй дзяржавы) і ставяць пад пытанне статус Беларусі як дзяржавы, як суб'екта міжнароднага права. На што звярнула ўвагу, пра што гаворыць занепакоена сусветная грамадскасць і супраць чаго рашуча выступілі ўдзельнікі нядаўніх веснавых масавых выступленняў, скандзіруючы: «Свабода!» і «Незалежнасць!».

Другі момант, які не можа не ўплываць на наш настрой, не выклікаць трывогі ў сувязі з надыходзячымі ў РФ выбарамі, заключаецца ў драматычным, сацыяльна напружаным, на грані фолу, характары перадвыбарнай барацьбы, непарадкаванасці вынікаў галасавання. Так, выбары — заўсёды змаганне (хто каго?), заўсёды паядынак, турнір. Але ў дадзеным выпадку мы маем, як відаць, справу не з натуральным, «рыцарскім» паядынкам і не з зусім нармальнай дэмакратычнай працэдурай, звычайнай прававай агульнапрызначанай светам права грамадзяніна «на ўдзел у свабодных і справядлівых выбарах». У дадзеным выпадку выбары нагадваюць іншы малюнак: сценка ідзе на сценку (як колісь, паходзе мемуараў Ельцына, адна вёска ішла з каламі на другую), сыходзяцца розныя сацыяльныя слаі, розныя палітычныя сілы, ідэалагічныя

РАСІЙСКІЯ ВЫБАРЫ І НАШ ВЫБАР, або Што рабіць нам, беларусам?

ўстаноўкі, падыходы, догмы, погляды. А калі паслухаеш (з экрана тэлевізара ці па радыё) дзесячы тыту Анпілава, Няўзорова ці Лімонава, то расіянам трэба разглядаць выбарчыя ўчасткі як барыкады і адпаведным чынам рыхтавацца.

«Выбарчы бюлетэнь лепей за бомбы нават у тых выпадках, калі вынікі выбараў крыху падобныя», — так каменціравала сітуацыю з апошнімі выбарамі ў Алжыры французская газэта «Ліберасьён». Гэта сапраўды так. Але я не думаю, што расійскія «ультра» ўсуп'яз вераць у магчымасць фальсіфікацыі вынікаў выбараў. Проста ім з іх антыдэмакратычнай па сваёму духу ментальнасцю не даспадобы свабодныя, роўныя, прамыя выбары. Ім больш падабаюцца сілавыя прыёмы, бомба ды аўтамат. І калі нядаўнія выбары губернатара Санкт-Пецярбурга, па словах «Известий», «пахнуць нафтай і газам», то выбары мэра Масквы запахнуць ўжо крыўдай: кандыдаты ў віцэ-мэры, цяжка параненага ў выніку тэракта, акрываўленага адвезлі ў клініку Скліфасоўскага.

Дадам і адно павучальнае сведчанне — надрукаваны нядаўна ў «Ліме» ліст беларуса Аляксандра Пятруньківа, які жыве ў г. Манчагорска Мурманскай вобласці. «Асабіста мяне, — піша наш зямляк, — здаўляе «наіўнасць» беларусаў, якія лічаць, што варта толькі аб'яднацца з Расіяй, як пацякуць у іх бок малочныя рэкі ў кісельных берагах». І прыводзіць канкрэтныя факты, якія выразна характарызуюць сацыяльна-эканамічнае становішча ў братаў Расіі: камандуючы Арктычнай пагранічнай акругай генерал-лейтэнант Пляшчэ (з беларусаў) загадаў паставіць навабаранцаў «на адкорм», бо маладыя салдаты фізічна не ў стане выконваць свае абавязкі; гэтай зімой амаль усе гарады Мурманскай вобласці «стаялі на грані замерзання»; у некаторых раёнах Валгаградскай, Растоўскай, Саратаўскай і іншых абласцей ціск газу ў камунальных сетках настолькі ўпаў, што немагчыма гатаваць ежу; людзям месяцамі не плацяць зарплату; расійскія эканамісты прама гавораць, што пры спрыяльных умовах узровень жыцця ў Расіі

стане больш-менш нармальным толькі праз 30—40 гадоў...

Такія вострыя справы, такія прагнозы, у такіх абставінах будуць прыходзіць у нядзелю выбары прэзідэнта Расійскай Федэрацыі. І паколькі іх выбары несумненна адаб'юцца на становішчы ў Беларусі, а можа, і на яе далейшым лёсе, то мімаволі задаешся пытаннем: як нам быць, што рабіць нам, беларусам (адвечнае не толькі расійскае, але і беларускае пытанне)?

Адказ на гэта пытанне падказвае нам фактычна «старэйшы брат» у асобе прэтэндэнтаў на пасад прэзідэнта Расіі. Як бы ні адрозніваліся іх праграмы, усе яны — і нікому невядомы бізнесмен Шакум, і даволі вядомы генерал Лебедзь, і ўсім вядомы сённяшні прэзідэнт Ельцын, і ліберальны дэмакрат Жырыноўскі, і камуніст Зюганав, і «русскі сацыяліст» (ён жа — і расійскі капіталіст) Брынцалаў, — усе яны ў адзін голас гавораць, што «стержнем государственной политики должно стать возрождение России», што «Россия должна выбрать свой путь в мире и твердо и уверенно начать по нему движение», што «необходимо твердо отстаивать интересы России в формирующемся многополярном мире». Так, усе яны дзяржаўнікі, усе сыходзяцца на тым, што трэба ўсяляк адстойваць нацыянальныя інтарэсы Расіі, умацоўваць расійскую дзяржаўнасць. А Лебедзь яшчэ напамінае з салдацкай праматой: «... Остро стоит вопрос об огромных задолженностях ряда наших ближайших соседей, в первую очередь за энергию и сырье. В условиях экономического кризиса в России такая ситуация недопустима... Подарков мы никому делать не намерены и жить за наш счет никому не позволим. Экономическое сотрудничество России с соседями будет развиваться только на взаимовыгодных условиях». (Заўважым, дарэчы: ніякай скідкі, ніякай льготы для сваёй сваяккі па «сообществу», што, вядома, сімптаматычна.)

Так што нічога іншага не застаецца нам, — «не было б шчасця, ды няшчасце дапамагло», — як рашуча адраджаецца, на нацыянальна-дэма-

кратычнай аснове, сваю дзяржаўнасць, прадаўжаць будаваць, у строгай адпаведнасці з Канстытуцыяй, сваю дзяржаву — суверэнную, дэмакратычную, прававую Рэспубліку Беларусь. Парадкаваць сваю ўласную хату, як кажа старэйшына нашай літаратуры Максім Лужанін.

Тым больш, што дзяржава, як вядома, гэта не толькі інстытут палітычнай сістэмы, не толькі пасады, чыноўнікі, узброеныя сілы, указы, распараджэнні і загады. Гэта і яшчэ нешта не менш важнае. Не выпадкова ж мінулагодняе пасланне Барыса Ельцына Федэральнаму сходу называлася «О действительности государственной власти в России» і змяшчала наступныя словы: «Мы еще не воспринимаем государство как одно из наиболее значительных достижений мировой истории, социальной культуры. Без него невозможно цивилизованное человеческое общежитие. Государство не только институты власти и занятия в них чиновники. Оно является прежде всего политической организацией всех граждан страны, их совместным достоянием и общим делом. Поэтому крайне опасна оппозиция государственности как таковой».

Вызначэнні, якія маюць самае непасрэднае дачыненне да нашай маладой дзяржавы, нашай яшчэ хісткай дзяржаўнасці і якія з'яўляюцца дадатковым аргументам на карысць адваданага пастулата: трэба будаваць уласную дзяржаву!

Ну а што датычыць нашых узаемадачынненняў з вялікай суседняй дзяржавай, то тут я хацеў бы паслацца на меркаванне, якое нядаўна выказаў на старонках «Народнай волі» малады публіцыст Аляксей Гібок-Гібоўскі. «Нам жыць з Расіяй побач, выгадна гандляваць, дружыць, развіваць супрады духоўныя і культурныя сувязі, — піша Гібок-Гібоўскі. — Думаецца, што цалкам магчыма на роўных супрацоўніцтва «Дому-Беларусі» з «Домам-Расіяй». І дзеля гэтага наўрад ці трэба ўніжаць кленчыцы ў іх пад дзяржаву, распінаючыся ў вечнай вернай любові, каб пусцілі ў іх Дом у якасці бедных сваякоў, а то і валацугаў прыблудных... З цягам часу зразумеюць і ў Расіі, што здарова, багата, стабільныя суседзі (у тым ліку і Беларусь, але не ў якасці ўскраінай правінцыі), ёсць гарантыя іх унутранай стабільнасці».

У нестабільнай, расхрыстанай Расіі 16 чэрвеня — цяжкія выбары. Выбры — процістаянне. Выбры — выпрабаванне. Выбры — экзамен. Ні пуха, ні пер'я, Расія!

Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

11—13 чэрвеня 96 г.

БЕЛАРУСКІЯ ПАЛІТЫКІ ПРА ВЫБАРЫ Ў РАСІІ

Заўтра грамадзяне Расійскай Федэрацыі будуць выбіраць сваю будучыню. Магчыма, на 5 гадоў, а магчыма і на 70... Сітуацыя такая, што абранне новага прэзідэнта Расіі можа азначаць і чарговую змену грамадскага ладу, і чарговую аялікі ўзрушэнні, а можа і захаванне той таксама далёкай ад дасканаласці ладу, які пануе цяпер у Расіі. Некалькі трыюмфальных падзей, тэрарыстычных актаў у Расіі, у тым ліку выбух у Маскоўскім метро напярэдадні першага тура галасавання, сведчаць, што выбары гэтыя — рэч сур'ёзная і нават не зусім бяспечная. Тым больш іх наступствы... Праўда, у цэлым, як мяркуюць большасць беларускіх палітыкаў, з якімі даводзілася абмяркоўваць гэтую праблему, нават заўтрашнія выбары не змогуць цалкам змяніць ход гістарычнага развіцця Расіі, які ўжо залежыць не столькі ад палітычных, колькі ад эканамічных законаў. Праўда, магчымаць пазаксперыментаваць яшчэ раз пакуль застаецца.

Дзяржавы Балтыі, Украіна, не гавораць ужо пра Польшчу і Чэхію, аглядаюцца на падзеі ў Расіі досыць зацікаўлена, але не ў той ступені, як мы, звязваючы з імі свой лёс. Беларусь, на жаль, мусіць больш за іншых аглядацца на падзеі ў Расіі, па сваёй ці не па сваёй волі. Аднак у любым выпадку, якім бы ні быў вынік расійскіх выбараў, лёс нашай краіны мы павінны і будзем вырашаць самі. Такі быў асноўны матыў невялікага апытання дзесяці беларускіх палітыкаў, з якімі даводзілася абмяркоўваць расійскія выбары.

Генадзь КАРПЕНКА, намеснік старшын Вярхоўнага Савета, прадстаўнік Аб'яднанай грамадзянскай партыі:

— Праграма расійскіх выбараў раскручваецца вельмі магутна. Як мне здаецца, у ёй паўтараюцца памылкі, якія былі ў нашай краіне падчас прэзідэнцкіх выбараў. Ацэньваю іх цяжка... У Расіі эканоміка пагоршылася, як і ва ўсіх краінах СНД. Для простага чалавека складанасці ўспрымання пераходу ад адной формы грамадскага ладу да другой выражаюцца ў праблемах харчавання, жылля, адзення... Тут адмоўныя вынікі. І яны будуць пераносіцца на першую асобу ў дзяржаве і могуць істотным чынам паўплываць на вынікі выбараў. Я галасаваў бы за Ельцына, разумеючы ўсе бакі тых праблем, з якімі ён сутыкнуўся, якія выпалі на яго долю.

— Вы былі нядаўна ў Ніжнім Ноўгарадзе. Што вы там сабе адзначылі з перадвыбарнай кампаніі?

— Я адзначыў бы неадназначнасць успрымання сітуацыі рознымі людзьмі. Тыя, якія ў стане больш глыбока разабрацца ў гэтай сітуацыі, безумоўна, на баку Ельцына. Але асноўная задача гэтых людзей не толькі разабрацца самім, але і растлумачыць грамадству, што нельга ўцёмнуць вясці народ.

— Які ваш прагноз?

— Я магу, шырае кажучы, толькі спрагназіраваць падзеі да другога тура. Найбольш моцныя фігуры — Зюганав і Ельцын. Трэцім, я думаю, будзе Лебедзь.

— Як паўплываюць, на ваш погляд, вынікі расійскіх выбараў на Беларусь?

— Самым істотным чынам. Калі пераможа Ельцын, я думаю, што гэта выведзе Беларусь з нейкага шоку няпэўнасці з пункту гледжання далейшага эканамічнага курсу. Калі пераможа Зюганав, то ўжо сама па сабе яго перамога ўнясе шмат у нашы розумы, з таго ж пункту гледжання... Вельмі шмат апасенняў, што мы пачнем вяртацца назад, да курсу, які праводзіла КПСС. Частка людзей мяркую, што гэты курс звязаны толькі з эканомікай. Але нельга забываць і чорныя 1937-ы і 1956-ы гады. Яны нас абышлі, не зачэпілі, у адрозненне ад нашых беларускіх і дзядоў. Гэтыя апёкі, здаецца, нас як бы не дасталі. Нас каўбаса больш дастала. Я галасаваў бы ўсё-такі за новае. Гэта не значыць, што гэтае новае такое яснае і адназначнае, таксама ёсць шмат праблем, але гэтыя апёкі мяне пужаюць...

Людміла ГРАЗНОВА, дэпутат Вярхоўнага Савета:

— 16 чэрвеня канчаткова выбары яшчэ не адбудуцца, тым не менш, па-мойму, Б. Ельцын прайдзе ў другі тур першым у спісе.

— На чым грунтуецца ваша перакананасць?

— На прыказцы: з двух бед выбіраюць меншую.

— А што будзе азначаць перамога Ельцына для нас?

— Гэта перспектыва спакойнага, нармальнага цывілізаванага развіцця, а таксама адсутнасць нагнавання аўтарытарных і таталітарных тэндэнцый.

Лявон БАРШЧЭЎСКІ, выконваючы абавязкі старшыні Беларускага народнага фронту:

— На фоне тых парламенцкіх выбараў, якія былі ў нас, ужо тое добра, што ў Расіі Цэнтрвыбарком мае магчымасць па тэлебачанні зклікаць людзей ісці на выбары... Мне здаецца, аднак, што вельмі многае паўтараецца. Чамусьці выбарная кампанія Ельцына мне вельмі нагадвае выбарную кампанію Кебіча. Па сваёй пабудове, натуральна, а не па прафесіяналізму. Я так мяркую, што гэта можа мець той жа вынік. Ва ўсім разе, я лічу, што пры людзям зыходзе выбараў у Расіі сённяшнім нашым уладам разлічваць на тое, што ўсходняя суседка будзе нас утрымліваць, не выпадае. Любы зыход гэтых выбараў прывядзе да ўлады расійскага прэзідэнта, не гіпатэтычнага, не эфемернага, а канкрэтнага кіраўніка расійскай дзяржавы. І гэтая рэальная ўлада, якую атрымае гэты прэзідэнт, для яго будзе стаяць вышэй, чым усякія пражэкты і эфемерныя збудаванні, хаця ў палітычных мэтах магчымы самыя розныя, можа нават і авантурныя праекты.

— І які ваш прагноз, такім чынам?

— Мой прагноз такі: Ельцын набярэ толькі ж

галасоў, колькі набраў у свой час Кебіч. Іншая справа, што ў расійскім істэблішмэнце няма такой фігуры, якая можа сабраць большасць асцяжлівых галасоў. Зюганав, куды-ка ўсё, не атрымае 40—45 працэнтаў галасоў, як Лукашэнка.

— Што будзе значыць для Беларусі гіпатэтычная перамога Зюганова?

— Больш цесныя кантакты спадароў Калякіна і Зюганова на нейкі час. Але ўвесь парадокс у тым, што, аказваецца, нашы камуністы вельмі адрозніваюцца ад расійскіх. Апошнія — гэта нацыянал-патрыёты, нашы — наадварот. Натуральна, што яны не могуць стаць нацыянал-патрыётамі Расіі па нараджэнню, нашымі патрыётамі яны не могуць стаць па выхаванню. У што выліецца гэта розніца — час пакажа, аднак яна вельмі прынцыповая. Але ў любым выпадку беларускі лёс будзе вырашацца ў Беларусі.

Мікалай СТАТКЕВІЧ, лідар Беларускай сацыяльна-дэмакратычнай Грамады:

— Як і ў любой выбарчай кампаніі, у вопыце расійскіх выбараў ёсць такое, што можна скарыстаць і нам, хаця ў нас, здаецца, сітуацыя іншая. Не падабаецца мне ў расійскіх выбарах безумоўна накіраванасць усіх электронных сродкаў масавай інфармацыі на аднаго кандыдата, па сутнасці, усе тэлепраграмы працяку на яго. А падабаецца тое, што да апошняга часу гэта рабілася дастаткова тонка.

— Які ваш прагноз?

— Я, шырае кажучы, не ўяўляю, як Ельцыну можна выйграць выбары, калі людзі па некалькі месяцаў не атрымліваюць зарплату, але я не ўяўляю таксама, як яму можна прайграць. Я не стаў бы рабіць прагнозы, гэта не мая краіна і я не жыву ў ёй.

— Тым не менш, Расія моцна ўплывае на нашу краіну. Як адаб'юцца вынікі выбараў у Расіі на Беларусь?

— Я думаю, што, вядома, паўплываюць. Мы па-ранейшаму вельмі цесна прывязаны да Расіі. Я думаю, калі пераможа Ельцын, то газ нам могуць адключыць ужо восенню, а калі пераможа Зюганав — то толькі зімой.

— Істотная розніца... А ці не пабойваецца вы прыходу ў Расіі да ўлады камуністычных сіл?

— Безумоўна, пэўны страх ёсць, але ён датычыцца таго, ці здолее Зюганав нейтралізаваць тых прадстаўнікоў са свайго асяроддзя, якія належаць да артадаксальнага крыла камуністаў. Эканоміка ж вымушае да пэўных крокаў, тут нікуды не дзенешыся... Камуністы ў Расіі падзяліліся раней, там артадаксальнае крыло згрупавалася вакол Анпілава. Ёсць у іх і прагматычнае крыло, якое з'яўляецца таксама патрыятычным. Дарэчы, у прэзмерным патрыятызме гэтага крыла ёсць таксама пэўная пагроза для нас, для нашай дзяржаўнасці. Але думаю, што гэта дастаткова цвярозая людзі, у большасці сваёй. Тут ёсць яшчэ адзін нюанс, звязаны з тым варыянтам, калі Зюганав не пераможа. Тады камуністычная партыя Расійскай Федэрацыі будзе мяняць назву на са-

цыял-дэмакратычную. Для мяне, як беларускага сацыял-дэмакрата, гэта цікава. Па гэтым жа шляху могуць пайсці і некаторыя прадстаўнікі партыі камуністаў Беларусі, што выклікае раскол... Але сацыял-дэмакратычная ніша ў нас ужо занята.

Дэпутат Вярхоўнага Савета Фёдар РУСКЕВІЧ, прадстаўнік фракцыі камуністаў:

— Ацэнак аб іншай дзяржаве я не маю ні маральнага і ні палітычнага права даваць, я не ўпаўнаважаны даваць ацэнкі і расійскай выбарчай кампаніі.

— Ну, а можа там ёсць што карыснага для нас?

— Паглядзім пасля 16-га.

— А што тады адбудзецца, які будзе вынік, на ваш погляд?

— Перамога Зюганав, прычым у першым туры.

— Адкуль у вас такая ўпэўненасць?

— Таму што расійскія камуністы — гэта людзі, якія стаяць на варце інтарэсаў народа. Іншых людзей і партый, якія абараняюць народ, няма. Таму народ зразумее, каго выбіраць. Ён павінен зразумець, які жыць далей, бо людзі ў Расіі даведзены да галечы. І мы да гэтага ідзем.

— А вы маеце з Расіяй сувязь?

— Па тэлефоне размаўляю з сябрамі. Часам яны да мяне прыязджаюць, і тады я ім даю з сабой бульбы са свайго прыватнага ўчастка, хоць некалькі сетчак. Дрэна яны жыюць. Бульба ў іх каштуе па 4-5 тысяч і то яна нейкая галандская, а не расійская, яна нясмачная, яе нельга параўнаць з нашымі сартамі.

— Дык простыя людзі ў Расіі за Зюганова?

— Вядома, а тыя, хто накраў і працягвае красці, будуць галасаваць за Ельцына і да яго падобных. Бедных, зразумела, больш.

— А чым абярнецца для нас і для вас перамога Зюганова?

— Я лічу, што калі ў Расіі такі працэс пойдзе, а добры прыклад пераймальны, тады і ў нас сітуацыя будзе паляпшацца, і мы за тое, каб людзі жылі добра. А мы ж заклікалі з Расіі саюз...

— А ці гатовы камуністы аднаўляць Саветкі Саюз?

— Навошта? Трэба розныя пытанні вырашаць, трэба каб навукоўцы шмат папрацавалі над тым, як нам супрацоўнічаць. Не будзе гэтага закарэзана палітбюро, не будзе гэтых пераваратных, якія шмат нашкодзілі, а потым здрадзілі партыі. Усё гэта павінна быць выключана.

— І рэпрэсій не будзе?

— Аб чым вы гаворыце, аб якіх рэпрэсіях... Вось сёння з падваротняй павылізілі дзеці паліцаяў. І сёння яны нагнаюць атмасферу і ў нас, і ў Расіі. Таму яны, вядома, будуць абурэцца, баяцца камуністаў. Але гэта будзе не так, як яны пужаюць. У партыі засталіся толькі людзі, якія гатовы працаваць у інтарэсах народа.

Размаўляў Валер КАЛІНОЎСКІ.

КРЫХУ КЕМЛІВАСЦІ

Праблем будзе менш

Пачынаецца ягадна-грыбная пара. Шмат клопатаў узнікае заўсёды з іх перавозкай. Кожны прыстасоўваецца як можа. Таму «ХЭ» вырашыла дапамагчы ўсім, хто яшчэ не знайшоў «свайго» спосабу перавозкі.

Для ягад прапануем змайстраваць разборную скрыню, якая дазволіць без праблем даставіць далікатную прадукцыю з базара ці дачы. Складаецца яна з трох латкоў. Да вуглоў сярэдняга латка трэба прыкруціць металічныя вугалкі, якія будуць фіксаваць верхні і ніжні латкі. Да ніжняга лат-

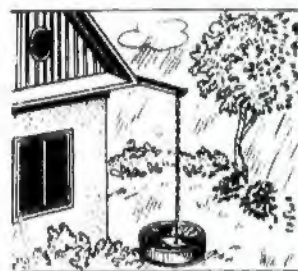
ка прымацоўваюцца раменныя ручкі (гл. мал.).

А для грыбоў зрабіце складную сумку. Спачатку з тканіны трэба пашыць мяшок з круглым днішчам. З ліставага дроту сагнуць спружыну і ўставіць яе ў мяшок. У складзеным выглядзе спружына ўтрымліваецца дужкамі (гл. мал.), у раскрытым — добра трымае форму сумкі. Нават некалькі такіх сумак не зоймуць шмат месца ў багажы грыбніка.

ПАДКАЗКІ ДАЧНІКАМ

Замест вадасцёкаў — ланцуг

Рэдка ў каго загарадны дом абсталяваны вадасцёкамі. А яны, захоўваючы сцены і фундамент ад пырскаў, значна адцягваюць тэрміны чарговага капітальнага рамонту.

Праўда, выраб і ўстаноўка вадасцёкавых труб — справа клопатная. Аднак іх могуць замяніць спрошчаныя вадасцёкі — напрыклад, вяртэлка, пластыкавы ці металічны ланцуг (гл. мал.).

Апушчаныя з латка на даху непасрэдна ў бочку або ў запоўненую гравіем вадасборную ёмістасць, яны не даюць распырсквацца сцякаючай дажджавой вадзе.

-1280-

ПА ВАШАЙ ПРОСЬБЕ

Ліпучка для мух

«Прашу расказаць, як зрабіць ліпучку для мух. Ведаю, што ў са-стаў ліпучкі ўваходзіць смала, але смалы ў мяне няма, ёсць толькі каніфоль. Ці можна каніфолью замяніць смалу? І яшчэ. Ад машкар вельмі пакутуе карова. Значна панізіліся надой малака, скаціна худее. Можна параіце, чым можна абцяраць жывёлу ад гэтай навалы».

Іосіф дыдышка,

в. Ліпск Ляхавіцкага раёна.

Сапраўды, зрабіць ліпучку для мух можна самому. І каніфоль у гэтай справе будзе вельмі дарэчы.

Змяшайце размалатую і добра прасеяную каніфоль (4 часткі па вазе) з машынным маслам або любым раслінным алеем (6 частак). Дабаўце ў сумесь крыху мёду (чвэрць чайнай лыжкі на 100 мг). Асцярожна прагрэіце яе на агні, пакуль каніфоль не растворуцца ў алеі.

Гатовую сумесь прама перад выкарыстаннем намажце тонкім слоем на палоскі са шчыльнай паперы (можна для абклейвання вокнаў) так, каб яна не сцякала. Порыстую паперу пажадана папярэдне прамазач машынным маслам або алеем. Шырыня стужкі — 3—4,5 см. У гэтым выглядзе сумесь захоўваецца даволі доўга.

Цудоўным сродкам ад мух з'яўляюцца папаратнік і чорная бузіна. Разлажыўшы гэтыя расліны ў розных месцах жылых і гаспадарчых памяшканняў, лёгка пазбавіцца ад мух, якія зусім не выносяць іх паху. Ад бузіны неабходна адабраць свежыя галінкі з лістамі, а папаратнік звязаць у невялікія пучкі з 3-4 галінкамі. На кухні такіх пучкаў павесіць пад столік пасярэдзіне пакоя, а ў хляве, павялічыўшы памер вязак, можна паўтыкаць іх і па баках.

Па меры таго, як зелень вяне, яе неабходна мяняць на свежую. Паколькі мухі і машкара прыносяць асабліва клопат скаціне, добра летняй парой абцяраць яе адварамі зялёных каняпель або лістоў арэшніку ці сасновых шышак.

Ад укусаў камароў і мух:

• Найлепшы сродак — нашатырны спірт, якім неабходна націраць укушанае месца адразу пасля укусу, каб папярэдзіць з'яўленне пухліны. Таму вельмі карысна заўсёды мець пры сабе маленькую герметычную бутэльку з нашатырным спіртам.

• Сверб ад камарыных укусаў пройдзе, калі працерці іх і раствором соды (0,5 ч. л. на шклянку вады).

НА ЎСЯКІ ВЫПАДАК

Батарэйка «села»

У нарочным электронным гадзінніку «сёў» акумулятар. Вазьміце батарэйку ў 1,5 вольты, да полюса «+» прыстасуйце гэты акумулятар, асцярожна зацісніце іх у такім становішчы ў шрубцынзе або штангенцыркулі. Пры электрасхеме, якая ўтварылася, праз восем гадзін акумулятар падзарядзіцца і будзе гатовы для далейшай работы.

А калі «села» батарэйка і новай у вас няма, пракаліце шылам дзве адтуліны каля вугальнага стрыжня на 3/4 вышэй элемента, наліце туды вады (яшчэ лепш — 8—10-працэнтны раствор саяняй кіслаты або двайны стэловы воцат), замажце адтуліны пластылінам (смалой, замазкай). Батарэйка «ажыве».

-1282-

ГАСПАДЫНІ НА ЗАМЕТКУ

Што важна ведаць аб прыгатаванні салаты

Гадоў сто назад слова «салата» было новым і ў народзе яго не ведалі зусім. А гатавалі салату толькі тыя, хто пабываў за мяжой або карыстаўся кулінарнай кнігай французскай кухні. Салата як страва прыйшла ў міжнародную кухню з Італіі, дзе салатай называлі страву, якая складалася з пятаўшкі і цыбулі, запраўленых мёдам, перцам, воцатам. Цяпер жа кожная гаспадыня мае свае рэцэпты смачнай салаты. Вось яшчэ некалькі «сакрэтаў» прыгатавання салаты.

• Зелень, што завяла, можна асвятляць, калі на гадзіну апусціць у халодную вадку, у якую дабаўлена сталовая лыжка воцату.

• Пятаўшка стане больш духмянай, калі яе прапаласкаць не ў халоднай, а ў цёплай вадзе. Яна захавецца даўжэй, калі загарнуць яе ў цэлафан.

• Каб выдаліць залішнюю горч з рэпчатой цыбулі, яе трэба нарэзаць локшынай і на нейкі час заліць халоднай вадой.

• Агародніну для салаты вараць у падсоленай вадзе (акрамя буракоў і морквы). Яе лепш крыху недаварыць, чым пераварыць. Адвараная агародніна лепш чысціцца, калі яе адразу абліць халоднай вадой.

• У салату з мяса і рыбы добра дабаўляць марынаваную агародніну і садавіну.

• Калі чырвоначанную капусту апрыць кіпенем, яна будзе мякчэйшай. Ранняя белачанная капуста мае гаркаваты прысмак. Такую капусту трэба апусціць на дзве-тры хвіліны ў кіпені.

• Маянэз можна замяніць смятанай з расцёртым жаўтком крута зваранага яйца, дабаўвішы чайную лыжку гарчыцы.

• Салата з рэдзкі стане смачнейшай, калі заправіць яе рэпчатой цыбуляй, злёгка падсмажанай на алеі.

• Некалькі кропель лімоннага соку або воцату, дабаўленыя ў салату адразу ж пасля яе прыгатавання, захавуюць у ёй больш вітаміну С. Саліць салату трэба перад самай падачай на стол. Калі пасаліць загадзя, то агародніна выдзеліць шмат соку. Алеі неабходна падліваць толькі пасля таго, як салату пасалілі, дабавілі воцат, перац.

-1281-

ДАПАМАЖЫ САБЕ САМ

Грыбок, але не той

Усе наступныя «хатнія лекі» вельмі танныя, але тым не менш эфектыўныя. Гэтыя рэцэпты выкарыстоўваюцца народнай медыцынай ад многіх захворванняў скуры, уключаючы грыбковыя захворванні.

РЭЦЭПТ ПЕРШЫ

Пакласці ў шклянку адно чыста вымытае сырове яйцо. Выліць туды ўсю бутэльку воцатнай эсенцыі. Накрыць, настаяць 3—5 дзён. У паўлітровы слой пакласці 200 г размякчанага сметанковага масла і выліць туды змесціва шклянкі. Відэльцам пракалоць яйцо і ўсё хутка перамяшаць да аднароднага стану. Змазваць ступні ног, пальцы, паміж пальцамі.

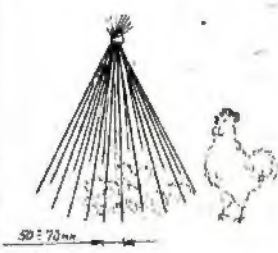
Надзець на ноч цэлафанавы мяшок. Эфект можна заўважыць праз некалькі дзён. Лечыць нават грыбкі «стагадовай даўніны», пазногці аднаўляюцца.

РЭЦЭПТ ДРУГІ

1 чайную лыжку лімоннай кіслаты расцёрці ў парашок, дабаўвіць 3 чайныя лыжкі алею і добра перамяшаць да ўтварэння кашкі.

І яшчэ вельмі важна — у час лячэння працірайце воцатам абутак, каб не заразіцца паўторна.

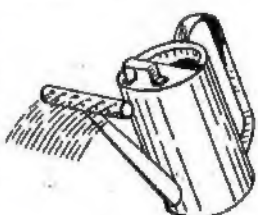
Маленькія хітрасці

Калі вы зробіце такую нескладаную агароджу з пруткоў, звязаных у верхняй частцы (гл. мал.), то засцеражэце корм курят ад дарослых птушак.

У адроз-

ненне ад звычайнай насадкі палівачкі, насадкі, якую вы бачыце на малюнку, адразу вызначае зону паліва і дазваляе праходзіць градку адным рухам.

-1283-

УСХОДНІ ГАРАСКОП

НА НАСТУПНЫ ТЫДЗЕНЬ

Кар. ІТАР—ТАСС Леанід КОТАЎ перадае з Дэлі.

У КАЗЯРОГА палепшыцца стан фінансавых спраў, але не настолькі, каб вы маглі адмовіцца ад эканоміі і зажыць на шырокую нагу. Пакуль ранавата, але хутка такі час настане. Цяпер вас няхай абрадуе павышэнне на рабоце ці выгаднай прапанова аб супрацоўніцтве з новым партнёрам. Гэта таксама што-нішто.

Бізнес ВАДАЛЕЯ дасць лёгкі крэн, але сітуацыю можна будзе выратаваць, калі своечасова сур'ёзна ўзяцца за справу разам з калегамі па прадпрыемству. Лепш за ўсё, калі імі акажуцца сваякі, якім можна ва ўсім давяраць. Дома вас чакаюць вялікія раскоды, а некаторым з вас давядзецца (што рабіць?) вяртаць даўгі.

РЫБАМ зоркі раяць не кідаць пачатай работы, нават калі яна не ладзіцца і даходы вымушаюць жадаць лепшага. Не сумуйце, калі пачаеце зрабіць вымову за нязначныя ўпушчэнні. Чого не здарэцца. Няхай гэта не прымусяць вас прайсці міма магчымасці завесці цікавае знаёмства і апынуцца ў рамантычным палоне. Ведайце, сеткі на вас ужо расставлены.

АВЕНЫ нечакана атрымаюць прапанову, якая можа перавярнуць іхняе жыццё. Вы павінны адмовіцца ад сумненняў і пераадолець нерашучасць, і тады поспех вам забяспечаны. На шляху да яго вам трэба будзе зрабіць невялікае падарожжа, афарбаванае рамантычнымі тонамі.

Зоркі гарантуюць поспех тым ЦЯЛЬЦАМ, якія не захапіліся бізнесам і гандлем, а сме-ла прысвяцілі сябе палітычнай дзейнасці, дыпламатычнай кар'еры і рабоце ў сродках масавай інфармацыі. І наогул, тым, хто звычайна працягвае рашучасць, на гэтым тыдні астралаг раіць дзейнічаць у гэтай жа манеры. Дома, праўда, магчымы невялікія непрыемнасці, але яны не сапсуюць вам настрою.

БЛІЗНЯТЫ атрымаюць прывабную дзелавую прапанову, але для яе рэалізацыі ім давядзецца нямаля папрацаваць нават у пазачасны час. Трэба быць гатовым да таго, што калега, на якога вы ва ўсім спадзяецеся, раптоўна адыдзе ўбок, і вам давядзецца вырашаць усё самому. Але не пасуйце перад цяжкасцямі і дзейнічайце. Памятайце, хто шукае, той знайдзе.

У РАКА ў дзелавых справах усё будзе цудоўна. Лічыце, што ў вас у кішэні шматбачальныя прапановы, павышэнне па службе, стабільныя аклады і прэміяльныя. Зоркі, аднак, раяць не забываць, што дзеля поспеху вам давядзецца і добра папрацаваць. Магчымы і стрэсавыя сітуацыі, выйсьце з якіх заўсёды можна знайсці, спакойна падумаўшы, не кідаючыся ў паніку.

ІЛЬВАМ трэба будзе сем разоў адмераць перад тым, як, зусім правільна, адзім раз адхапіць што-небудзь. Гэта датычыцца рашэнняў і ў дзелавых справах, і ў асабістым жыцці. Падзеі ў гэтых двух вымярэннях будуць на гэтым тыдні дапаўняць адна адну, і вам трэба не губляць галавы, каб рабіць правільныя хады. Астралаг раіць не ўспамінаць пры гэтым пра мінулыя памылкі. Цяпер няўдалы вопыт вам яўна не спатрэбіцца.

ДЗЕВАМ трэба не грэбаваць малым, каб дасягнуць большага. Больш уважліва стаўцеся да парад і прапанов. Рызыка на гэтым тыдні вам проціпаказана. На асабістым фронце становіцца не толькі зменіцца, але і палепшыцца. Не папракайце ні ў чым прадмет свайго захаплення. Памятайце, што, як гукнеш, так і адгукнешца.

ШАЛЯМ усе рашэнні трэба прымаць самім. У шчырых дарадках не будзе недахват, але ўсё ж спадзявайцеся не на іх, а на саміх сябе. Даходы ў тых, хто працуе ў сферы гандлю, абцягваюць быць надзвычай высокімі. Удзел у любых конкурсах і спаборніцтвах гарантуе перамогу і поспех.

СКАРПІЕНАМ зоркі раяць не марудзіць з уплатай даўгоў, што ў адваротным выпадку пагражае непажаданымі вынікам. Яшчэ парад вам прадумваць кожны крок у дзелавых пачыненнях. А вось адпраўляцца ў падарожжа можна і без доўгіх роздумаў. Яно абавязкова будзе паспяховым. І яшчэ. Вас чакаюць раскоды, прычым значныя. Кашалёк апусце, але ёсць гарантыя, што неўзабаве ён зноў напоўніцца.

СТРАЛЬЦЫ пасля папярэдняга складанага тыдня зноў набудуць кантроль над сітуацыяй. Пошта прынясе вам радасныя весткі, на рабоце справы пойдуць любя-драга. Удача будзе спадарожнічаць у латарэях і азартных гульнях. Грошы прыйдуць да вас адтуль, адкуль быццам бы іх ніяк не чакалі.

КАПАЎ, КАПАЎ КРЫНІЧАНЬКУ

Песні пра крыніцы. Колькі слоў прысвечана ім! Колькі мелодый ім! Накалыхана!

Крыніца — гэта частка жыцця любога паселішча. Тут бралі ваду. Тут сустрэліся ўдзень, надвечоркам хлопцы з дзяўчатамі. Тут можна было ў адзіноце выказацца-выплакацца, даверыцца стромеістай вадзе прыродзе, Богу свае пачуцці, перажыванні.

У народнай творчасці, літаратуры крыніца — сімвал чысціні, першароднасці, гэта і сімвал першай любові, юнацкага кахання. Капаць крыніцу — гэта выяўляць любоў, любоў светлую, ахвярную. Крынічная вада падтрымлівае наша існаванне, а любоў, каханне ператвараюць яго ў прасветленае, паўнакроўнае жыццё. Капаць крыніцу — гэта і дарыць любоў, накіроўваць свае пачуцці на карысны для ўсіх заняткі, і думаць-дбаць пра будучыню, ствараць умовы для сямейнай утульнасці, гэта і своеасаблівы знак падрыхтаванасці да шлюбу.

Беларускі край багаты на крыніцы. Багаты ён і на песні пра іх. Прыгадаем асобныя: «А ў полі крынічанька», «У роўным полі крынічанька», «А дзе тая крынічанька», «Расла чаромха», «Туман ярма», «Ой, хаджу я, хаджу і шэраг іншых, дзе крыніца выступае і месцам, вакол якога разгортваецца дзеянне, і якая раз тэй акалічнасцю, з якой пачынаецца новы перыяд у жыцці закаханых.

Адну з падобных песень — «Ой, у полі крыніца» — змяшчалі на старонках нашай газеты 17 лютага г. г.

Сюжэт песні «Капаў, капаў крынічаньку» распаўсюджаны на Беларусі, бытуе ў розных варыянтах. Пашыраны ён і на Украіне. Спываюць песні пра крыніцы і на поўдні Расіі. У мелодыі выяўляецца адметнасць тэрыторыі і краю і, адпаведна, — характар і паводзіны яго насельнікаў. Парукаем з аналагічнаю назваю песні з рэпертуару Кубанскага казацкага хору, у выкананні якога маляўніча перададзены казацкая гульнявасць, перапоўненае неўтаймоўнай энергіяй юнацкае пачуццё, і запісаную на Браслаўшчыне:

Капаў, капаў крынічаньку
У сваім садзе,
Каб хадзіла мая мілка
Са мной па вадзе.
Ах, жаль, жаль мне будзе,
Возьмуць чужыя людзі,
Ды мне не будзе,
Найбольш пашыраны варыянт песні, што запісаны на Слонімскай:

Капаў, капаў крынічаньку
Надзелькі дзе.
Любіў, любіў дзяўчыначку
Людзям — не сабе.

Прыпеў:
Жаль, жаль, жаль мне будзе,
Возьмуць яе ў людзі,
Возьмуць яе ў людзі —
Мая не будзе.

А ўжо ж тая крынічанька
Замуцілася.
А ўжо ж мая дзяўчыначка
Зажурылася.
Прыпеў,
Да ўжо ж мая крынічанька

Мелодыя запісана на Вілейшчыне ад Софіі Барыс (в. Косічы) у 1963 годзе.

Арлы вадзіць п'юць,
Да ўжо ж мая дзяўчыначка
Да шлюбу вядуць.
Прыпеў.

Адзін вядзе за ручаньку,
Другі за рукаў,
Трэці ідзе галосачы:
«Любіў, любіў дзяўчыначку,
Ой, жаль, жаль мне будзе,
Любіў дзяўчыначку змалу,
Любіў дзяўчыначку змалу,
Любіў, любіў дзяўчыначку,
Любіў, любіў дзяўчыначку».

У адрозненне ад яе, у іншых маюцца адметнасці ў асобных словах, выразах, нават радках («Капаў, капаў крынічаньку, Капаў жа і дзе», «Не каляйце крынічаньку, Не будзе вадзі. Не кахайце дзяўчыначку — Не будзе бяды» або «Трэці стаіць, слёзы роніць», Трэці стаіць, у рукаў плача», «А я стаю і шкаду, Што вадзіў ды не ўзяў» і да т. п.). Тут назіраецца імпрэвізацыя, калі выканаўца змяняе асобныя фразы, прыстасоўваючы іх па сваёму разуменню да новых, больш адпаведных для сваёй месцовасці ці канкрэтнага выпадку абставінаў.

Разнастайна падаюцца і радкі, якія выступаюць своеасаблівым прыпевам, што часам змяняецца, асабліва на за-

канчэнні песні. Так яны адлюстраваны ў слоніміскім варыянце. У запісе С. Сахарова («Народная творчасць латгаліцкіх і лужыцкіх беларусаў», Рыга, 1940)

Ох, жаль, жаль нямаю, любіў я дзяўчыначку змалу,
Любіў яе нямаю, ды не ўзяў!
чаргуецца з
Ох, жаль, жаль мне будзе, возьмуць яе людзі,
А мая не будзе!
Многія сучасныя выканаўцы іх аб'ядноўваюць.

Аднак ва ўсіх варыянтах перадаецца смутак хлопца, яго журба, боль ад таго, што каханне знічкай успыхне ў маладоці і пакіне настальгічны ўспамін на ўсё жыццё. На спрадвечнае імкненне моладзі да паразумнення, аднаўлення грамада накладае свой адбітак:

Не ўсе ж тыя сады цвітуць,
Не ўсе ж разам асыпаюцца,
Не ўсе ж тыя з сабой жэняцца,
Што любіцца ды кахаюцца.

Але гэта радкі з іншай песні, дзе таксама спяваецца пра крыніцы, каханне і смутак. Над яе эместам паразважаем у наступны раз.

Міхась ШАВЫРКІН.

ВІНШАВАННІ

Віншую з днём нараджэння ўнукаў і пляменнікаў Ігара і Сяргея Манкевічаў. Жадаем здароўя, шчасця і ўсяго найлепшага. **Дзядуля, бабуля і цёця Рая.**

Паважаны Міхал Паўлавіч Раманько! Сардэчна віншую Вас з 50-годдзем. Моцнага здароўя, шчасця і ўсяго найлепшага. **Сям'я Гіро, г. Берасіно.**

Віншую дарагога татулю Міхала Уладзіміравіча Гаруса з 55-годдзем. Жадаем моцнага здароўя на доўгія гады. **Жонка, дзеці, унук.**

Віншую дарагога і любімага сына і брата Уладзіслава Аляксеевіча Кажурына з днём нараджэння. Шчасця табе, здароўя і ўсіх зямных даброт. **Родныя.**

Віншую дарагога дачушку Людмилу Уладзіміраўну Барысаву з днём нараджэння. Шчасця, здароўя, дабрабыту табе, любя. **Родныя.**

Сардэчна віншую з днём нараджэння Кацярыну Яўгенаўну Лагуну. Жадаю здароўя, шчасця, міру і любові. **Сястра Зоя.**

СА ЎСЯГО СВЕТУ

ХЛЕБ ДЛЯ СВАРЛІВЫХ

Швейцарскія медыкі вызначылі цікавы факт. Па аналізах крыві 266 пацыентаў яны даказалі, што дрэнны характар гаспадынь ва ўзросце ад 35 да 50 гадоў знаходзіцца ў прамой залежнасці ад пакуці паўфабрыкатаў і гатовых страў еўрапейскай кухні ў рэстаранах і кафэ. У такой ежы вельмі мала вітамінаў групы В. У жанчын пачынаюцца наплывы дрэннага настрою, бяссонніца, міграны. Свой дрэнны настрой яны спяганяюць на членах сям'і. Пашчотнаму жаночаму арганізму патрабуецца шмат спецыфічных гармонаў, для сінтэзы якіх і неабходны вітаміны.

Дарэчы, народная медыцына даўно ведала гэта. Для лячэння «сварлівых баб» заўсёды раілі хлеб з вострым, тварог, сыру агародніну і супы без доўгатэрміновай цеплавой апрацоўкі, г. зн. вітамінізаваную ежу.

НАПОЙ... З МУРАЎЁЎ

У Кітаі выключнай папулярнасцю карыстаецца новы напой. Яго гатуюць па арыгінальнай рэцэптуры з... сушаных і молатых мураўёў. У напоі ўтрымліваецца столькі ж бялковых рэчываў, колькі і ў соі, акрамя таго яшчэ 19 амінакіслот. Кітайскія ўрачы раіць навінку самым маленькім, бо ў ёй ёсць пэўная колькасць цынку, недахват якога часам з'яўляецца прычынай маруднага росту дзяцей.

КАЛАРЫЙНЫЯ ФІНІКІ

З даўніх часоў у арабскіх краінах фінікі лічаць самым карысным прадуктам харчавання. «Хто патрасе ствол фінікавай пальмы, той збярэ спелыя плады. Паспытай, і твае вочы праясняцца і душа ўзрадуецца», — гаварылі ў старажытнасці. У прыродзе існуе шмат відаў фінікаў. Напрыклад, у Іраку іх налічваецца 350 відаў, але толькі некаторыя ідуць у продаж.

Цукар, які ўтрымліваецца ў фініках, тут жа засвойваецца чалавечым арганізмам. Аднак трэба памятаць, што 400 грамаў фінікаў даюць чалавеку 1275 калорый: не так ужо мала, калі чалавек мае лішнюю вагу.

Віншую з днём нараджэння ўнукаў і пляменнікаў Ігара і Сяргея Манкевічаў. Жадаем здароўя, шчасця і ўсяго найлепшага. **Дзядуля, бабуля і цёця Рая.**

Паважаны Міхал Паўлавіч Раманько! Сардэчна віншую Вас з 50-годдзем. Моцнага здароўя, шчасця і ўсяго найлепшага. **Сям'я Гіро, г. Берасіно.**

Віншую дарагога татулю Міхала Уладзіміравіча Гаруса з 55-годдзем. Жадаем моцнага здароўя на доўгія гады. **Жонка, дзеці, унук.**

Віншую дарагога і любімага сына і брата Уладзіслава Аляксеевіча Кажурына з днём нараджэння. Шчасця табе, здароўя і ўсіх зямных даброт. **Родныя.**

Віншую дарагога дачушку Людмилу Уладзіміраўну Барысаву з днём нараджэння. Шчасця, здароўя, дабрабыту табе, любя. **Родныя.**

Сардэчна віншую з днём нараджэння Кацярыну Яўгенаўну Лагуну. Жадаю здароўя, шчасця, міру і любові. **Сястра Зоя.**

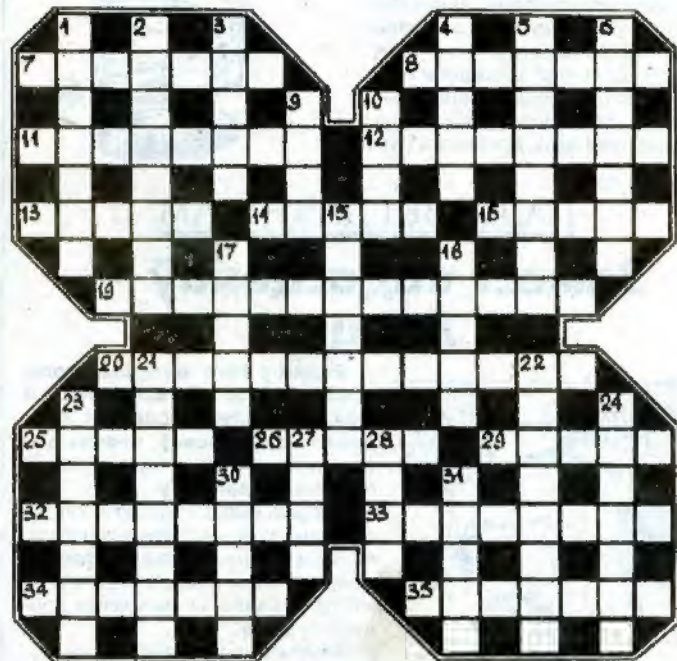
КРЫЖАВАНКА

Па гарызантальных і вертыкальных: 1. Балны танец французскага паходжання. 2. Вядомы камандарм часоў вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 3. Беларускі кампазітар. 4. Памяшканне для выездкі, трэніроўкі коней. 5. Італьянскі анатам і фізік, адзін з заснавальнікаў вучэння аб электрычнасці. 6. Від вучэбных заняткаў у ВУН. 7. Узброенае вайскавае падраздзяленне або група для нясення аховы, варты. 8. Раманс А. Аляб'ева. 9. Горад-порт у Францыі. 10. Паганатыя запярэжкі сабак на Поўначы. 11. Музычная п'еса для фартэпіяна. 12. Плод цытрусавага дрэва. 13. Лепшае, адборнае насенне, расліны, жывёлы. 14. Трагедыя Ж. Расіна. 15. Від жывапісу, пераважна батальнага. 16. Легендарны крэйсер часоў руска-японскай вайны 1905 г. 17. Рыштунак для бяспекі твару фехтавальчыкаў. 18. Ткані-

на, пераважны матэрыял. 19. Кароткае апісанне ўласнага жыцця. 20. Удзастак завода або цэха для нанясення на металічныя лісты тонкага слою іншага металу. 21. Удзастак лесу для штогоднай высечкі. 22. Падводная лодка капітана Немо. 23. Буйнейшы музей у Санкт-Пецярбургу. 24. Горная дарога праз крывет. 25. Масавыя перыядычныя друкаваныя выданні. 26. Пачатковы момант спартыўнага спаборніцтва. 27. Лесвіца на караблі. 28. Кармавая расліна роду капуст. 29. Вялікая галінастая птушка. 30. Рухомая гульня спартыўнага тыпу. 31. Заменнік, сурагат. 32. Вобласць актыўнага жыцця на зямлі, у вадзе і ў паветры. 33. Адзін са старых кінатэатраў у Мінску. 34. Адзінка ціску і механічнага напружання. 35. Персанаж камедыі А. Грыбаедава «Гора ад розуму».

Склаў Мікалай ТАРАСІК.

Вілейскі раён, в. Куранец.

ПРАВЕЦЕ, КАЛІ ЛАСКА, АДКАЗЫ

Крыжаванка-трасянка (8 чэрвеня)

Па гарызантальных: 5. «Мілавіца» (адно з прамысловых прадпрыемстваў г. Мінска). 6. Драмедар (аднагорбы вярблюд). 8. Рэйсфедар (прыведзены назвы чарчэжных прылад). 9. Карат (мера вагі каштоўных камяней). 10. Жолуд (плод дуба). 11. «Волга» (прыведзены назвы жывёл — сімвалаў марак аўтамабіляў). 13. Чарот (названы псеўданімы беларускіх паэтаў і пісьменнікаў). 15. Кідае (помесь сабаля і лясной куніцы). 17. Едыгей (названы персанажы твораў Ч. Айтматова). 18. Статак. 22. Поўня. 24. Аўтар (фрагмент афармлення тытульнай старонкі кнігі). 25. Катэт (старана прамавугольнага трохвугольніка). 26. Адгуд. 27. Склеп. 28. Овердрафт. 29. Індзейцы (ілюстрацыя мастакоў Г. і Н. Паплаўскіх да

кнігі Ф. Купера «Зверабой»). 33. «Антыгона» (прыведзены назвы трагедыі Сафокла).

Па вертыкальных: 1. Лістапад (назва месяцаў на балгарскай мове). 2. «Квартэт» (радіо з байкі І. А. Крылова). 3. Смажок (ранні веснавы грыб). 4. Партулак (расліна-пустазель, якое выкарыстоўваецца ў народнай медыцыне). 7. Афелія (адна з дзеючых асоб балета Р. Габічвадзе «Гамлет»). 11. Віцебск (абласны цэнтр Беларусі). 12. Аметыст (каштоўны камень, які адпавядае па гараскопу Рыбам). 14. Ордэн (адлюстраваны ордэн Айчыннай вайны). 16. Ісаеў (галоўны персанаж рамана Ю. Сямёнава «Семнаццаць імгненняў вясны»). 19. Поўдзень (адлюстравана не знака на скрыжаванні лясных прасек). 20. Метода. 21. Балерына. 23. Ядловец (адлюстравана галінка з ягадамі-пладамі). 24. Аўстрыя (названы краіны, што мяжуюць са Швейцарыяй).

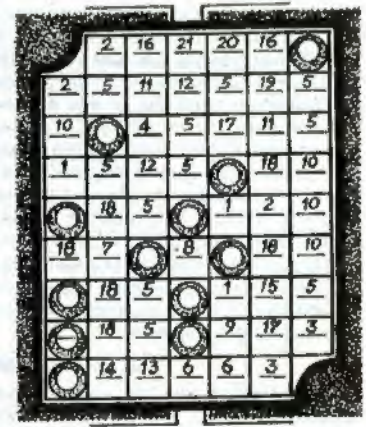
КРЫПТАГРАМА

Карыстаючыся ключавымі словамі, прачытайце ў клетках малюнка словы народнай мудрасці.

а) 1-2-3-4-5-6-7 — прадукт сухой перагонкі драўніны, торфу,
б) 8-9-10 — раённы цэнтр у Гродзенскай вобласці,
в) 11-5-12-13-14 — сталіца еўрапейскай дзяржавы,
г) 15-16-17-18-5 — пара года,
д) 19-20-10-21 — спецыяльны ахоўны галаўны ўбор.

Склаў Мікола ВОРЧЫК.

Лагойскі раён.

ТАВАРЫСТВА АБАРОНЫ ЖЫВЁЛ «КАШТАНКА»

□ аддае ў добрыя рукі сімпатычных шаняў і кацянят, а таксама дарослых жывёл
□ шукае жадаючых аказаць любую дапамогу для выратавання падбраных жывёл. Тэл.: 237-54-40, 237-37-43.

Пейджинговую связь редакции обеспечивает компания

МОБИКОМ

пейджинг-система

тел. 78-08-98

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Кабінет Міністраў Рэспублікі Беларусь, калектыву рэдакцыі газеты «Звязда».

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: У. АНДРЫЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), І. БАРАНОЎСКІ, У. ГОЙТАН, В. ЖДАНКО, Л. ЛАХМАНЕНКА, М. МІХАЕВІЧ (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. МЯСНІКОЎ, Л. РЫЖАНКОВА (намеснік галоўнага рэдактара), С. ШАЎЦОЎ.

Рэгістрацыйны нумар 1.

НАШ АДРАС: 220013, г. Мінск, вуліца Б. Хмяльніцкага, 10-а, рэдакцыя газеты «Звязда».
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмная — 68-29-19; намеснік галоўнага рэдактара — 32-44-12, 32-14-25, 32-35-05; аддзелаў: інфармацыйна-аналітычнага — 32-38-02, 68-28-14, 68-29-68, эканамікі — 32-31-21, 68-29-68, палітыкі — 68-27-57, 68-28-64, культуры — 68-29-42, 68-28-27, пісьмаў — 68-27-47, марш і права — 68-28-51, міжнацыянальных адносін — 68-27-40, 68-28-69, журналісцкіх расследаванняў — 68-28-38, 68-28-72, беларускі дзяспары — 68-28-27, знешнеэканамічнай дзейнасці — 68-29-44, аглядальнікаў па праблемах: навуцы і адукацыі — 68-28-31, жэлозіі і ліквіднаці вынікаў Чарнобыля — 68-28-36; уласны карэспандэнты: у Гродне — 33-25-29, Гомелі — 53-13-92, Баранавічах — 7-26-02, Паставах — 22-400; бухгалтэры — 32-22-03; даведкі па рэкламе і аб'явах — 32-31-98.
ФАКС: 32-04-52, 68-28-77.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаванням рэдакцыі.
Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламдаўцы.
Рэкламныя пакілае за сабой права не ўступаць у перапіску з чытацямі.

Друкарня выдання «Беларускі Дом друку». Мінск, праспект Ф. Скарыны, 79. Тыраж 100288. Індэкс 43850. Зэк. № 2791. Выходзіць 250 разоў у год. Нумар падпісаны ў 20.15. М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12